

2022

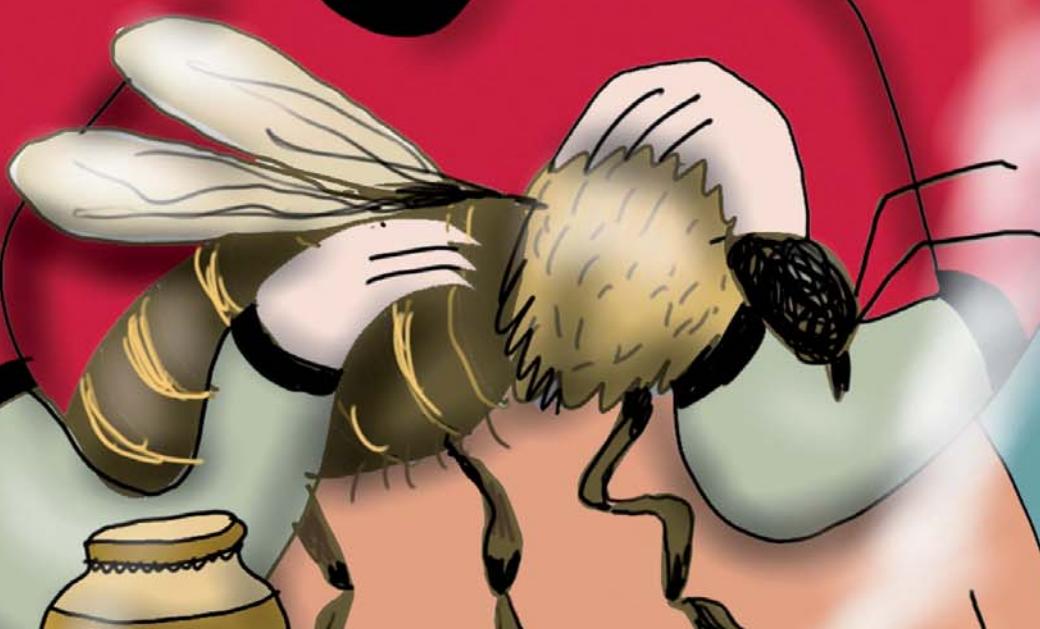
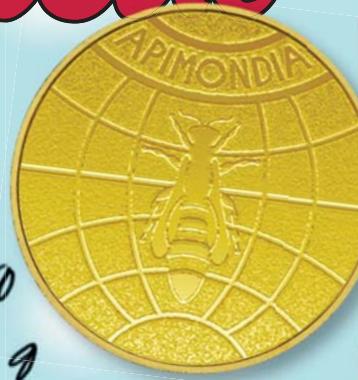
9

2,90 € | ČASOPIS PRE VŠETKÝCH VČELÁROV

ISSN 2644-6448

Dymák

**Varovné signály jesene
Kauza Ekopol
Zimovanie na mede**

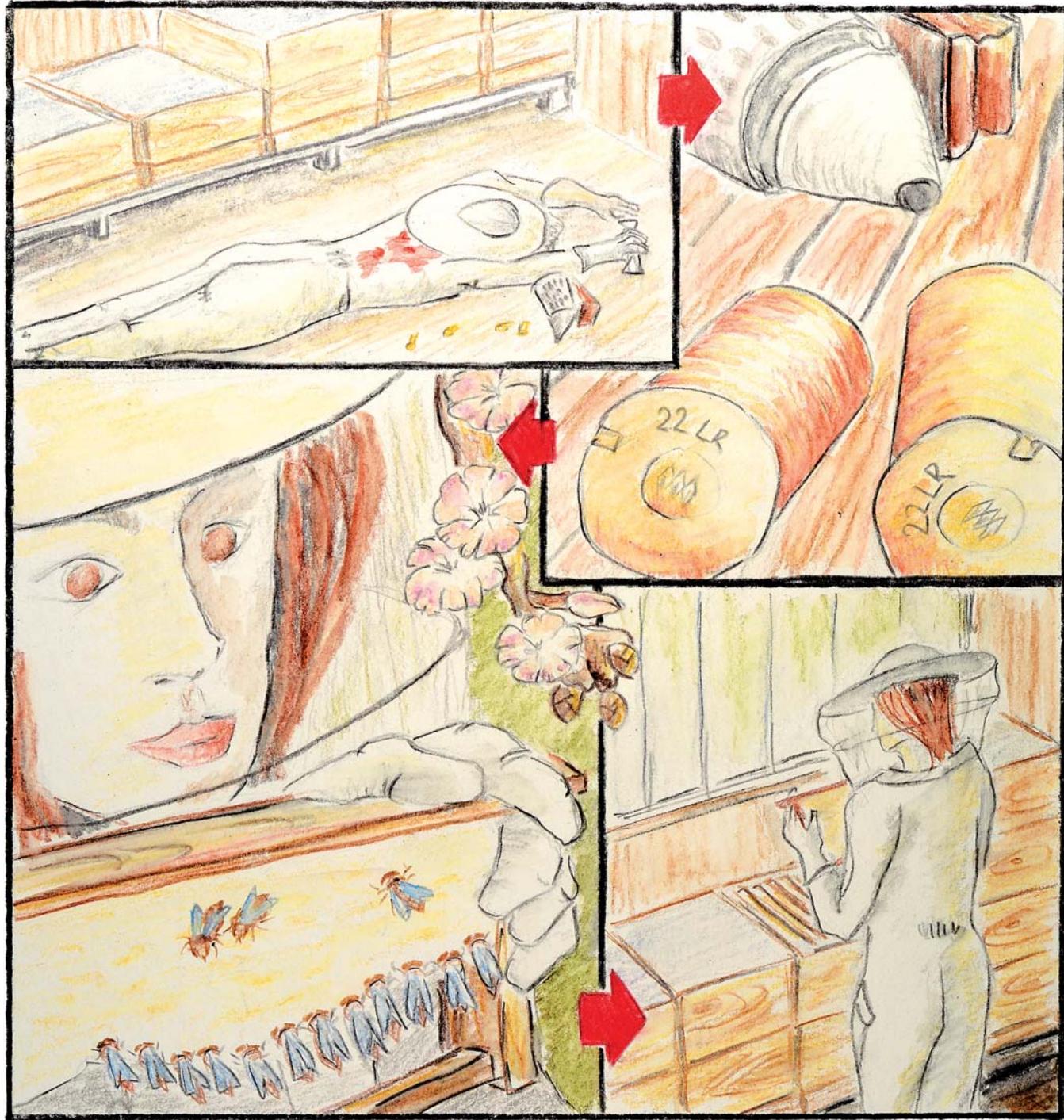
TAKTO NÁS VIDIA NEVČELÁRI? SEZÓNA TRHOV SA ZAČÍNA, NESTRÁCAJME ÚSMEV, PRIATELIA.

AUTOR KRESBY: FERO LIPTÁK

DYMÁKOVCI V DETEKTÍVKE

20. DIEL: VRAŽDA

PRÍPAD DRUHÝ

Vo včelíne bola nájdená mŕtva mladá včelárka. Zastrelil ju kto-
si pri jarnej prehľadke včelstiev niekoľkými projektilmi malého ka-
libru. Bohúžiaľ, jeden zasiahol srdce a nastala rýchla smrť. Policajti
nenašli žiadne presvedčivé stopy. Na usvedčenie hlavného podozri-
váho, skúseného včelára, im chýbal dôkaz - vražedná zbraň.

Policajná komisárka asi tri týždne po náleze mŕtveho tela kon-
trolovala svoje včelstvá a videla, že včelám ide dielo od ruky. V tej
chvíli sa jej všetko vybavilo...

OTÁZKA: AKÝ PUD VČIEL PRIVIEDOL KOMISÁRKU
NA SPRÁVNU STOPU A AKO PÁCHATEĽ UKRYL
MALÚ ZBRAŇ, ABY UNIKLA ZRAKU KRIMINALISTOV?
BOL PÁCHATEĽOM NAOZAJ SKÚSENÝ VČELÁR?

Stručný popis vyriešeného prípadu a odpovede na otáz-
ku zasielajte na e-mailovú adresu: ucimvcclarit@gmail.com.
Zo správnych odpovedí, ktoré nám zašlete do 15. septembra
2022, vyžrebujujeme jedného výhercu, ktorý získa knihu Učím
sa včeláriť - Druhý rok od autora komiksu Miroslava Urbana.

PÍŠE A KRESLÍ MIROSLAV URBAN, MEDURBAN.CZ

EDITORIÁL

Oddýchnutí, s plnými špajzami, zakŕmenými a čiastočne preliečenými včelami sme pripravení užiť si zvyšok roka spolu s našimi včelstvami vo včelniciach pripravených na jeseň a zimu.

Práve aktuálne a nastávajúce obdobie je však rozhodujúcim pre úspešné zazimovanie rodín. Upozornenia a rady našich autorov apelujúce na poskytnutie dostatku zásob našim včelstvám sa preto vinú septembrovým vydaním Dymáka ako červená niť. V septembrovom slnku si preto vychutnajte články o zimovaní na mede, príprave včelstiev na zimu v optimalizovanom plodisku či o signáloch, pri ktorých treba spozorniť.

Rovnako ako úprimná snaha našich autorov poradí vám, ako sa o včely čo najlepšie postarať, sa mi páčia aj vaše fotografie a výtvarné diela, ktoré ste nám poslali do súťaží Bee Press Photo a Bee Art. Z minuloročných sa potešili návštěvníci kongresu Apimondia v Istanbulu a my sa budeme tešíť z aktuálnych celý rok. Odborné poroty tiež v priebehu septembra vyberú víťazov a výber najkrajších snímkov

a obrazov bude opäť ako výstava putovať po Slovensku a Česku.

Neobchádzajú nás však ani veci smutné či také, ktoré nám do hlavy akosi nejdú... Jednou z ich je „kauza Ekopol“, teda nález flumetrínu v ekologických výrobkoch ruskej firmy Agrobioprom. Tak ako držiteľ licencie na ich dovoz aj nás zaujíma, čo sa stalo, a hľadáme vysvetlenie. Veríme, že sa ho dočkáme. Dovtedy sa snažme starať sa o naše včely najlepšie, ako vieme...

Ved' asi nebude náhoda, že od dvoch známych a uznávaných včelárskych odborníkov som v priebehu jedného týždňa počul to isté upozornenie. Gabriel Fotko aj Ján Kopernický totiž vidia rozdiel medzi byt „chovateľom včiel“ a byt „včelárom“. Prví dolujú od včiel med a druhí sa snažia, aby ich včelám nič nechybalo a prosperovali. Veríme, že my Dymákovci sme včelármí.

A na záver ešte jedna, veríme, dobrá správa. Ako si už o chvíľu všimnete, články českých autorov sme tentoraz ponechali v češtine. Predplatiteľov z Česka máme totiž čoraz viac a čelime výzvam robiť časopis česko-slovenský. Tak ako iné veci, vyskúšame aj túto... Uvidíme, aká bude odozva na šek pre predplatiteľov na oboch stranach rieky Moravy. Veríme, že nikoho neodráži mierne zvýšenie ceny predplatného. Aj nám zdraželo poštovné a platby za tlač časopisu, čo sú naše hlavné náklady, berte to preto ako nutnosť, ktorú sme museli podstúpiť.

Ak vám Dymák za to stojí, stačí tak ako doteraz do šeku doplniť vaše meno, adresu a sumu, podľa ktorej budeme vedieť, o aký typ predplatného máte záujem. V roku 2023 platí suma 36 eur (890 CZK) za papierové predplatné, 30 eur (740 CZK) za elektronické a 40 eur (985 CZK) za kombináciu oboch foriem. Veríme, že aj vďaka vydarenej medovej sezóne si Dymák budete môcť dopriať opäť a zostanete s nami. Ved' tak ako porotcovia na Apimondii viete rozlísiť kvalitu, preto držite a čitate časopis ocenený v Istanbulu zlatou medailou.

MICHAL PETRUŠKA

Dymák mesačník, september 2022, 3. ročník **ADRESA REDAKCIE:** Vajanského 33, 921 01 Piešťany **ŠÉFREDAKTOR:** Michal Petruška - petruska@dymak.online **REDAKCÓNÁ RADA:** Juraj Majtán, Roman Hošek, Zdeněk Klíma, Jaroslav Pásler, Marek Semelbauer, Maroš Laho **AUTORI:** Ján Goro, Ján Kopernický, Andrej Devera, Kamil Jacečko, Radovan Vrška, Jan Kolomý, Jozef Bajaník, Dušan Dediňský **SPOLUPRÁCA/INZERCIA:** redakcia@dymak.online **PREDPLATNÉ:** dymak.online/predplatne **VYDAVATEĽ:** VINGUSTE, s. r. o., Vajanského 33, 921 01 Piešťany, IČO 52 752 275, EV 5862/19, ISSN 2644-6448

PREDPLATNÉ 2023

Ak si chcete predplatiť časopis Dymák na rok 2023 šekom, vpíšte do poštovéj poukážky vašu adresu a sumu 36 € (890 CZK) pre papierové, 30 € (740 CZK) pre elektronické alebo 40 € (985 CZK) pre kombinované predplatné. Podľa prijatej platby budeme vedieť, o aký typ predplatného máte záujem. Pre objednávku elektronicky využite QR kód.

POŠTOVÝ POUKAZ NA ÚČET – PODACÍ LÍSTOK											
Plaťte iba na pošte											
Slovenská pošta, a. s., Partizánska cesta 9, 975 99 Banská Bystrica 1 Zap. v OR OS Banská Bystrica, v odd. Sa, v. č. 803/S IČO: 36631124, IČ DPH: SK2021879959											
PODACÍ ČÍSLO											
VÝPLATNÉ V HOTOVOSTI											
KÓD SLUŽBY	00	KÓD PROD.	38								
SUMA	EUR		cent								
ČÍSLO ÚČTU IBAN (vypíšte zlava v prvom riadku)											
SK6856000000006337373002				VARIABILNÝ SYMBOL							
SPECIFICKÝ SYMBOL				KONŠT. SYMBOL							
REFERENČNÉ ČÍSLO				0308							
SPRÁVA PRE ADRESÁTA											
ADRESÁT VINGUSTE s.r.o. Vajanského 1953/33 921 01 Piešťany											
ODOSIELATEĽ (VYPLŇTE VEĽKÝMI TLAČENÝMI PÍSMENAMI)											
MENO											
PRIEZVISKO											
ULICOVOBEC											
ČÍSLO											
PSČ											
DODÁVACIA POŠTA											
ODOSIELATEĽ											
ČÍTACIA ZÓNA – NEVPISUJTE ŽIADNE ÚDAJE!											
380001685600000006337373002000000000003000000005											

Marcel Polička: ROJENIE VČIEL BERIEM AKO PREHRU

Pochádzam zo včelárskej rodiny a prvý včelár bol môj dedko František Hrvňák, po ktorom to prevzal jeho otec aj jeho brat. Neskôr začal včeláriť môj krstný otec a môj otec, ktorý sa priženil do včelárskej rodiny.

Ja som už štvrtá generácia včelárov v našej rodine.

Odmalička som vyrastal pri včelách a musím sa priznať, že som k včelárstvu zo začiatku vôbec neinklinoval. Zlom nastav v roku 2008, keď ma prijali na doktorandské štúdium na Slovenskej polohospodárskej univerzite v Nitre, kde bol mojím gestorom doc. Ing. Róbert Chlebo, PhD. Od tejto doby som sa staral o školské včely, ale aj o svoje. Včelárstvo som si zamiloval a život bez včiel si už neviem ani predstaviť. Po skončení štúdia som sa zamestnal ako učiteľ na Strednej odbornej škole veterinárnej v Nitre, kde pôsobím dodnes, a mám tu aj školskú včelnicu.

Moja vlastná včelnica je umiestnená v záhrade v obci Mojníovce v nadmorskej výške 150 metrov. V súčasnosti sa stáram o 19 včelstiev. Všetky úle mám B-10, ale aj dve B-12. Béčkovú mieru som zvolil preto, lebo je na Slovensku najrozšírenejšia, a túto mieru má aj môj otec a tiež ju mám v školskej včelnici.

Ak potrebujem robiť odloženec alebo kondične vyrovnávať včelstvá, som plne

Na mojom YouTube kanáli, ktorý je venovaný najmä začínajúcim včelárom, vás rád privítam.

kompatibilný. Uvedomujem si, že možno iné miery by boli lepšie, ale „béčko“ beriem ako dedičstvo a tradíciu, ktorú si musíme zachovať a chrániť. Ved' na každej rámikovej miere sa dajú dosiahnuť slušné výsledky včelárenia, len si treba nájsť ten svoj spôsob práce so včelami.

V oblasti, kde včelárim, sú veľmi dobré pastevné podmienky. Moja včelnica je umiestnená na konci obce a v dole včiel je dostatočná pastvy od začiatku jari až po koniec júla. Zo začiatku sú to kvitnúce vríby a liesky, ktorých nie je veľa a pre prvé kvalitné peľ to mojim včelám

stačí. Po nich kvitnú ovocné stromy. Na kolko v dole včiel je veľa záhrad, majú dostatok peľu a nektáru pre svoj jarný rozvoj. Ide najčastejšie o marhule, višne, cerešne, jablone a pod.

Po ich odkvitnutí nasleduje repka olejná, ktorej je v okolí včelnice dostatočná. Repka začína kvitnúť okolo 20. apríla a trvá to štyri až päť týždňov. Niekoľko na konci kvitnutia repky začína agát biely, ktorý kvitne v druhej polovici mája. V tejto oblasti nemám agátové lesy, ale dostatočný počet agátových alejí, ktoré za vhodných podmienok dokážu veľmi dobre medovať.

Ziaľ, boli aj roky, keď vplyvom nepriaznivého počasia nebolo z agátu vôbec nič. Po jeho odkvitnutí je väčšinou znášková pauza, vtedy včelstvá prikrmujem. V tomto období kvitnú lípy, ale tých je u nás doslova iba pár. Posledným významným zdrojom včelej pastvy je slnečnica ročná, ktorá kvitne na prelome júna a júla. Je to posledná významná rastlina, ktorej vytocením sa končí môj včelársky rok.

Včely, ktoré chovám, nie sú žiadnej línie. Je to môj mix. Ich charakteristickými vlastnosťami sú dobrá produkcia medu a vosku, sedenie na plástoch, miernosť, ale majú sklon k rojivosti. Rojivosť je vlastnosť, ktorú potrebuje každý včelár zvládnúť a minimalizovať jej dopad. Vždy, keď sa včely vyroja, beriem to ako prehru a zamýšľam sa nad tým, čo som urobil zle.

Na potlačenie rojivosti používam viac spôsobov. Prvým sú pravidelné prehliadky. Snažím sa vytvoriť matke čo najviac priestoru na kladenie vajíčok. Je to fajn, ale my včelári dobre vieme, ak je rojivosť geneticky podmienená a k tomu veľa peľu, napr. z repky, tak to príliš ne-pomôže. Podľa mňa je najlepší spôsob, ako predísť rojeniu, robiť odložence s matkou. Ak je včelstvo v rojovej náladе, zoberiem matku zo včelstva a s rámikom a dám ju do nového úla alebo rojnice. Robím to väčšinou tak, že ak mám rojnicu na šest rámikov, dám do nej zásobný rámik s medom a peľom, plást, na ktorom je matka, plást so zaviečkovaným plodom a zvyšok súše bledohnedej farby.

Takto si počas roka vytvorím sedem až desať odložencov (rezervných včelstiev). V pôvodnom včelstve nechám materskú bunku (iba jednu), aby sa vyliahla a následne spárila mladá matka. Nevýhoda je, že rezervnými včelstvami by som mo-

Pozorná prehliadka plástu je základ úspechu.

Ked' vidím niečo takéto v mojej včelnici, pýtam sa, čo som urobil zle.

hol včelstvá rozmnožovať donekonečna. Preto ich pravidelne prehliadam a oslabujem - beriem im zaviečkovaný plod a dávam medzistienky alebo prázdne súše. Rezervné včelstvá bud' zazimujem, alebo ich použijem - spojím ich so včelstvami, kde sa mi nevrátili alebo neoplodnili matky.

Ďalší spôsob, ktorým síce nezabránim rojeniu, ale „eliminujem škody“, je strihanie krídel matkám. Táto metóda je založená na tom, že ak matke zastrihnnete krídlo, pri rojení chce letieť, ale padne pred úl. Včely chaoticky lietajú a vrátia sa do úla. Stratíte iba matku, ale včely zostanú. Často nájdem matku na zemi pred úlom, vtedy ju zoberiem, dám do klietky, pridám jej včely a pridám ju do včelstva bez matky. Mnohí včelári tento spôsob kritizujú, ale ak ste hobby včelár a dopoludnia ste v práci, do včelnice prídeť popoludní, a to už roj sedí na konári, ak nezalteľ letieť niekde daleko.

Vždy, keď sa včelstvo vyrojí, treba ho prezrieť a zničiť materské bunky s tým, že jednu ponechám. Pamäťajte na to, že tu môžu byť vajíčka, preto treba vyrojené včelstvo prezrieť o pár dní znova a zničiť novopostavené materské bunky. Každý rámik treba dôkladne pozrieť, materská bunka môže byť niekedy veľmi dobré skrytá. Vždy si treba vybrať najkrajšiu materskú bunku. Rámik s takou ma-

terskou bunkou si označím a dám ho do stredu úla. Potom včelstvo prehliadnem a približne desať dní po vyliahnutí by mala mladá matka klásť vajíčka. Ak sa matka nevrátila alebo nekladie dva-tri a viac týždňov po vyliahnutí, použijem rezervné včelstvá.

Včelstvo, kde matka nie je, spojím s rezervným včelstvom. Medzi plodisko a medník dám noviny, ktoré na dvoch alebo troch miestach prederavím. Z medníka vyberiem šesť rámikov a nahradím ich rámikmi z rezervného včelstva. Tieto rámiky obsahujú plod vo všetkých štadiách vývoja a kladúcu matku. O týždeň včelstvo prezriem, ak je tam matka a noviny sú vyhryzené, znamená to, že včelstvo sa spojilo. Potom prehodím medník s plodiskom. Toto sa dá urobiť iba vtedy, keď máte rovnakú rámikovú mieru v medníku aj plodisku a máte oddeliteľné dno. Pri staršom type úlov s neoddeliteľným dnom zoberiem aspoň tri rámiky z plodiska a dám ich do medníka. Z medníka zoberiem tri rámiky s otvoreným plodom a dám ich do plodiska.

Takto to robím počas rojenia ja. Ak máte záujem dozvedieť sa viac, sledujte môj YouTube kanál Marcel Polička - včelárstvo. Videá sú určené pre začínajúcich a hobby včelárov.

ING. MARCEL POLIČKA, PHD.
FOTO ARCHÍV AUTORA

TAKTO
TO ROBÍM
JA

SIGNÁLY, PRI KTÓRÝCH JE DOBRÉ SPOZORNIET

Včelári z Púchova a širokého okolia sa na začiatku augusta stretli už po 15. raz v Mestečku na tradičnej Včelárskej nedeli spojenej s prezentáciou domáčich medov, oceňovaním starších včelárov a slávnostným pasovaním do svojich radov včelárov mladých. Súčasťou akcie, ktorej organizátori - ZO SZV Púchov - dostali za svoju dlhoročnú aktivitu aj diplom od Trenčianskej župy, boli tiež odborné prednášky tentoraz v podaní Jána Kopernického a Miroslava Sedláčka. Popri nákupu včelárskych pomôcok sa tak návštěvníci mohli opäť aj niečo nové dozvedieť.

Ing. Ján Kopernický vo svojej prednáške s názvom Riziká včelárenia v zmenených podmienkach pomenoval viačeré faktory, pre ktoré musia byť dnešní včelári obozretnejší v porovnaní so svo-

Larvy by mali byť vlhké, zaliate materškou kašičkou.
Autorka Ivana Výbošťoková: V pôrodnici

jimi starými rodičmi. Nejde len o klimatickú zmenu a zmenený charakter počasia, ktoré so sebou nesú zmenu v skladbe pestovaných polnohospodárskych plodín. Ide aj o využívanie nových druhov chemických látok farmármami, ktorých negatívne dopady na včelstvá nemusia byť viditeľné bezprostredne, ale škodlivé sú aj v takzvaných subletálnych dávkach.

Kedže rozdiel medzi „chovateľom včiel“ a „včelárom“ vidí Kopernický v tom, že včelár sa vždy a za každých okolností snaží o zabezpečenie čo najlepších podmienok pre svoje včely, a teda nutne sleduje, či majú všetko, čo potrebujú v doстатnej miere, odporučil poslucháčom sledovať najmä teraz ku koncu leta a na jeseň tzv. varovné signály, ktoré môžu včelárovi naznačiť, že so včelstvom nie je všetko v poriadku.

Prvým signálom, ľahko pozorovateľným, je krúženie včiel okolo úla, takzvané „oblietavanie“. Ak sa toto oblietavanie úla včelami deje iba okolo jedného úla vo včelnici, je pravdepodobné, že tento úl má problém, je oslabený, a bez zásahu včelára bude onedlho vyrabovaný.

Druhým varovným signálom pozorovateľným pri prehliadke plodových plášťov je prítomnosť plodu bez materškej kašičky. Takzvané „suché larvy“ sú podobne ako oblietavanie úla varovným signálom oslabenia včelstva.

Posledným tretím varovným signálom je nespotrebovanie kŕmneho sirupu či cukrového roztoku včelami, ktorým bol ponúknutý. Sprivedomým javom môže byť množstvo utopených včiel v danom kŕmnom roztoku. Včely už nemali silu nabrať zásoby alebo im tieto sily chýbali na úspešné opustenie kŕmnej nádoby a uloženie zásob do buniek plástov.

Pri všetkých troch varovných signáloch oslabenia včelstva Ján Kopernický odporúča dané včelstvo brakovať alebo ho minimálne premiestniť na takzvané „vrakovisko“. Vrakoviskom sa rozumie včelnica, kde je možné sa oslabeným včelstvám venovať a pokúsiť sa ich zachrániť, zároveň však neriskovať šírenie prípadnej nákazy cez rabovku do iných včelstiev.

Na záver svojej prednášky sa J. Kopernický s prítomnými včelármami podelil aj o recept na sirup, ktorý pomáha včelám zvládnuť nozematózu. Jeho autorom je priateľ šlachtiteľ včelích matiek Alexander Kiss zo Šiah. Ide o roztok vody (13 l) a cukru (15 kg), do ktorého sa pridá 1,5 litra vývaru z paliny pravej (13 g), a citrodeko (50 g). Dávkovať roztok včelám odporúča A. Kiss pravidelne v pollitrových dávkach na včelstvo, čo okrem liečebného prináša aj podnecovací efekt.

MICHAL PETRUŠKA
ZDROJ FOTO: YOUTUBE KANÁL
MIROSLAVA SEDLÁČKA

Druhým prednášajúcim v Mestečku bol včelár Miroslav Sedláček z moravských Bučovic. Posluchácom priblížil princípy svojej metodiky včelárenia s optimalizovaným plodiskom a problémy, ktoré sa nevyhýbajú ani jemu.

ZNÁŠKA MEDU - OČAKÁVANIA ZMARILO SUCHO

Sezóna sa pre včelárov tento rok začala na mnohých miestach nad očakávania dobre. Jarné mrazy tentoraz nepoškodili pučiace dreviny ako v uplynulých rokoch.

Aj preto jarné medy naznačovali, že sezóna by mohla patriť k lepším. Hoci na mnohých miestach vytáčali včelári počas jari aj dvakrát viac medu ako vlani a predvlani, pozitívne očakávania napokon narušilo suché a horúce letné počasie.

„Celková znáška medu je nateraz porovnatelná s minulým rokom. Keď sa pozrieme na posledné roky, v roku 2020 bol hladomor, vtedy bolo veľmi málo medu, rok 2021 bol priemerný rok a 2022 sa začal veľmi dobrým nástupom jari. Bolo dosť teplo aj dostatok vlahy, takže slovenskí včelári, čo sa týka apríla a mája, malí jarné medy v priemernom množstve,“ potvrdil predseda Slovenského zväzu včelárov Milan Rusnák. Podľa neho včelári vytáčali z jedného úla priemerne 10 až 15 kilogramov medu. „Po jarných znáškach veľmi pekne nastúpil agát, takže celé Záhorie a južné Slovensko malo veľmi slušnú aj túto znášku. Potom však začala stúpať teplota a znášky začali klesať,“ dodal.

PROBLÉMY UŽ PRI LIPE

Nástup kvitnutia lípy na západnom Slovensku priniesol tiež pozitívne očakávania, nastali však výpadky. Prvé kvitné stromy v regiónoch Trnavského kraja, kde sa lipový med vo väčšom dorába, priniesli úspech. Následné horúčavy však zvyšok lipovej znášky ovplyvnili negatívne. Málo výdatné boli aj slnečnicové medy, keďže vysiate polia zasiahlo vo väčšine lokalít extrémne a dlhotrvajúce sucho. Šťavu z kvetov odsávala na mnohých miestach aj výrazná vetternosť.

REGIONÁLNE RODIELY

Aj tento rok sa pri znáške medu prejavujú veľké regionálne rozdiely. Juhozápad krajiny a Záhorie podľa doterajších štatistik dosiahli priemerné úrody jarných a agátových medov. „Stredné a východné Slovensko letné medy už takmer nemali. Máme okresy, napríklad Poprad a celé Vy-

soké Tatry až po Kežmarok, kde bolo veľmi málo medu. Teda aj tento rok nemá dostať medu celé Slovensko. Včelári sú vdační, že majú aspoň jarné medy. Na začiatku sezóny bola dobrá nálada a radosť, ktorá však bola veľmi rýchlo takpovediac schladená letnými horúčavami,“ dodal Rusnák.

LESY TO NEZACHRÁNIA

Regionálne rozdiely panujú aj v znáške medovicových medov. Tá zatiaľ nebola ukončená a na oficiálnu štatistiku sa

nateraz čaká. „Týchto medov je však štandardne každý rok nedostatok. Ich výroba je veľmi zložitá,“ uviedol predseda Slovenského zväzu včelárov. Viac ako priemernú znášku medu očakávať v tomto roku nemožno. Spotrebe Slovákov, ktorá sa pohybuje okolo úrovne desať miliónov kilogramov ročne, teda domáca produkcia stačiť opäť nebude. Sebestačnosť v produkcií medu u nás dosahuje asi 50 až 60 percent.

JANA OBRANCOVÁ

Gabriel Foťko: PRE SUCHO PRESTALI AJ MATKY PLODOVAŤ

Kedže sa podmienky pre včelárenie menia nielen od kraja ku kraju, ale často aj doliny k doline, využil som stretnutie na Včelárskej nedeli v Múzeu kysuckej dediny vo Vychylovke na rozhovor s Gabrielom Foťkom, včelárom a chovateľom včelích matiek zo Stropkova.

■ Ako hodnotíte rok u vás na severovýchode Slovenska?

Jar bola dlho studená. Medníky sme zakladali až koncom apríla a dlho bolo daždívé a chladné počasie, čo včelám neprospevalo. Okrem toho sa u nás nie len v Stropkove, ale celkovo na Slovensku, vyskytovala Nozema cerana, a tak sme boli napäť, ako nám včely prezimovali. Prišlo teplo, vlahy bolo dosť a naše obavy sa nepotvrdili. Nastala prvá znáška a včelstvá lámali rekordy. Túto znášku máme z vráb a ovocných stromov. Nadpriemerná bola aj znáška peľu a matky sa veľmi pekne rozbehli v plodovaní. V priemere možno hovoriť o jarnom výnose 12-14 kilogramov na včelstvo, čo je na sever celkom pekné. Tento med sme vytáčali koncom mája.

■ Ako dobre rozbehnutá sezóna pokračovala?

Asi dva týždne nato nám začal kvitnúť agát, znáška z neho však bola asi polovičná proti minulému roku, teda asi 8 až 10 kilogramov na rodinu. Následne sme už mali viac-menej len podnecovacie znášky, pretože odkvitli ovocné stromy, buriny sa nespamätali, prípadne ich farmári zmulčovali. No a koncom júna a začiatkom júla nastalo príšerné sucho. Sucho také, že ja si také za roky, čo včelárim, nepamätam. Sucho, pre ktoré doslova prestali plodovať matky.

■ To ste ako spozorovali? Úplne prestali klášť?

Všimol som si to, kedže som chovateľom matiek a doslova som nemal z čoho prelarvovať. Kedže dennodenne prelarvujem, tak mám prehlás. Menej začali klášť už v polovici júna a úplne prestali v polovici a druhej polovici júla. Neboľo z čoho prelarvovať. Aj v silných rodinách bolo čerstvých vajíčok minimum. Kedže matky prestali plodovať, hoci sladiny na kvetoch bolo dosť, zistil som, že nemajú peľ. Vybral som z „mrazáka“ peľ

Gabriel Foťko pri práci - prelarvovanie včelích matiek.

a rozsypal včelám na fóliu. Včely začali ignorovať sladinu a začali nosiť tento peľ. To ich naštartovalo a následne koncom júla zapršalo. Včelstvá sa spamätaли a začali žiť.

■ Čo včelári, ktorí takto nevedeli pomôcť včelstvám peľom?

Výpadok v plodovaní sa prejavil zo slabnutím rodín a tie potom aj prípadnú znášku nevedeli využiť. Ak sa aj vyskytla niekde medovica, nedoniesli veľa.

■ Mali ste aj medovicovú znášku?

Áno, bola a ešte stále trvá, no prínosy z nej sú na úrovni 200-500 gramov za deň, čo je len podnecovacia znáška. Aj na premnoženie, respektíve nepremnoženie sa vošiek malo vplyv sucho. Tento rok nás neskamala len medovica z javora, trošku z buka a duba či smreka. Jedľa bola slabšia. Tretiu znášku sme tak v podstate nemali, nevytáčali sme. Vybrali sme maximálne krajné rámkym so zavieckovaným medom a následne preliečili, zakŕmili. Nečakáme s tým však viac ako do 15. septembra.

■ Ako hodnotíte rok z pohľadu zdravotného stavu včelstiev?

Som spokojný. Je celkom dobrý práve preto, že boli dobré znášky a včely sa dokázali o seba postarať. Máme však na východe ohniská MVP a tiež hnili by včelieho plodu, ktorá sa tu nevyskytla 25 rokov. Teraz je v okolí Stakčína, no darí sa nám to udržať pod kontrolou, najmä vďaka zainteresovaným včelárom v danej oblasti. Medzilaborce, Stropkov, Vranov nad Topľou, Svidník, Snina sú čisté, niečo sa vyskytlo pri Starej Ľubovni, kde museli aj úle páliť.

MICHAL PETRUŠKA
FOTO ANDREJ BELOVEŽČÍK

APIpraktik

ORGANIZUJE

**KURZ PRAKТИCKEJ
APITERAPIE
I. STUPŇA**

**TERMÍN: 24.-25. 9. 2022
MÝTO POD ĎUMBIEROM**

**Viac info: apipraktik@gmail.com
+421 918 482 017**

VÚB BANKA
PODPORUJE
AKTIVITY

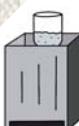
VÓDAKA
VČELÁM
PREKVÍ-
TÁME

**PREPIŠTE S NAMI
OSUD VČIEL.**
PRISPEJTE FINANČNE
NA ICH OCHRANU
A ZÍSKAJTE UNIKÁTNY
VOSKOVÝ FONT.

WWW.FONTPREVCELY.SK

VÚB BANKA

KALENDÁRIUM EKOVČELÁRA

Aj keď ste v lete chodili po dovolenkách, verím, že ste nezabudli ani na včely. Po letnom slnovrate, keď sa už začína zmenšovať plocha plodu, vidíme na podložke spadnuté prvé klieštiky. Ak chceme mať kvalitné včelie produkty bez chémie, použijeme hypertermiu - to znamená, že ošetríme zaviečkovaný plod, kde sa nachádza najviac klieštikov, v komore.

strednom nadstavku, ich oddeluje plastová fólia, ktorá z 90 percent zabraňuje úniku tepla smerom hore, matka si robí plodové hniezdo v strede pod fóliou.

Kedže včely vnímajú plné plasty, ktoré majú hore v úli, sú veľmi pokojné (pri práci s nimi vôbec nemusíme používať kuklu). Myslím si, že včelstvo, ktoré je v pohode (teda má dostatok zásob), lieta na väčšie vzdialenosť a niekedy aj rizkuje, čo v dôsledku vedie k tomu, že priniesie viac medu.

Včelstvá v oblasti Bratislavky prinesú priemerne 30-50 kg medu, no sú oblasti (napr. záhradkárske osady), kde už za posledných päť rokov výnos neklesol pod 70 kg, a včelstvo nikdy nevidelo cukor.

Snažím sa vytvárať pre včely pohodové prostredie, aby zbytočne nemírali energiu. U mnohých včelárov som videl prázdný nadstavok s kŕmidлом (bez rámkov) nad plodiskom. Tento priestor musí včelstvo klimatizovať, čo vedie k zvýšenej spotrebe medu. Niektorí včelári majú odvetraný vrchňák položený na nadstavku, kde nad plodiskovými rámkami je 10-15 centimetrov volného priestoru. Ak sa ochladí, utesňujú priestor v uličkách vlastným telom, aby udržali teplotu plodu 35-36 °C. Takýmito drobnými detailmi vieme v konečnom dôsledku ušetriť včelstvu veľa medu.

RÝCHLA KONTROLA ZÁSOB

Zásahy do včelstva robíme čo najkratšie. V tomto období by už medzistienky nemali byť v plodisku. Medzistienka

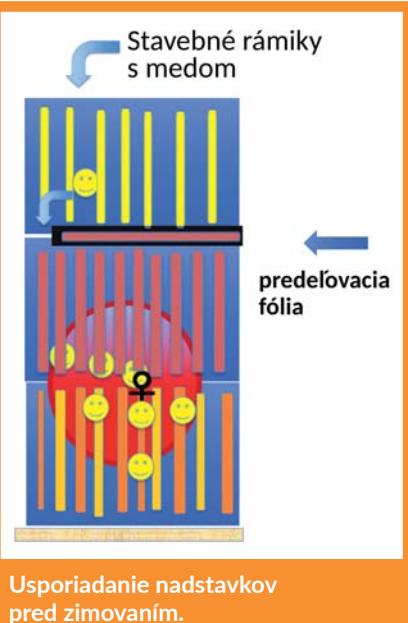
je chladivá, to znamená, že málo izoluje a môže dokonca rozdeliť plodové teleso na dve časti. Pri kontrole, ktorú v tomto období stačí spraviť raz za 14 a viac dní, stačí pozrieť stredný rámkik, či vidíme všetky štádiá plodu - hlavne larvičky.

Tí, ktorí nevedia, kolko zásob majú včely v úli, môžu odvážiť každý rámkik zvlášť, hodnoty zrátať a potom od súčtu odrátať váhu prázdných rámkov. Výsledná váha by mala byť 7 až 11 kg medu. Neskôr sa naučíte odhadovať váhu rámkov podľa toho, aká plocha je zaviečkovaná. Ak tretinu rámkika tvorí zaviečkovaný med ako venček zhora okolo plodu, môžeme odhadnúť 800-1000 gramov medu na rámkik.

Rámkiky - súše môžeme odložiť do chladnejšej miestnosti alebo ošetriť Certanom B 401 - biologickým postrekom, ktorý zabráni rozmnожovaniu výjačky voskovej. Ďalším spôsobom je umiestnenie rámkov do prieavanu. Niektorí nechávajú rámkiky v nadstavkoch a zabezpečia ich proti vniknutiu malých hlodavcov alebo myší. Pred odložením by sme mali rámkiky oškrabáť od propolisu a, samozrejme, vyradiť staré. Rámkiky by sa mali odkladať suché, bez medu.

Nesmieme zabudnúť na zúžené letáce ako opatrenie proti rabovke či lúpežiam. Ak sme cez rok používali plastové fólie, už by sme ich mali nahradíť priedušným materiálom.

DUŠAN DEDINSKÝ | FOTO AUTOR

Foretické klieštiky (tie, ktoré parazitujú na včelách) ošetríme Ekopolom podľa návodu, ponechaním pásiakov v úli až 30 dní. Týmto by sme mali dosiahnuť, že prvé zimné generácie včiel sa budú rodíť nepoškodené. Pokiaľ nám padá 0,5 až 1 klieštik za 24 hodín, môžeme spoločne spať, no ak máme dva a viac klieštikov za 24 hodín, mali by sme liečbu zopakovať.

ZIMOVANIE NA MEDE

Už viackrát som spomenul, že moje včelstvá už 15 až 20 rokov vôbec nedokrmujem. Snažím sa im nechať na zimu zásobu medu 7-10 kilogramov, aby nehladovali. Aj v septembri ešte mám včelstvá v troch nadstavkoch. Úplne horný je plný panenských plástov alebo medzistienok, ktoré sú plné agátového alebo lipového medu. V jednom nadstavku je 15-20 kg medu. Od plodiska, ktoré je v

Jeseň je aj obdobím vhodným na získavanie pergy z vyradených rámkov.

Čoraz populárnejšie ekologické liečivo Ekopol čelí reputačnému riziku.
Viaceré testy v ňom odhalili pyretroid flumetrín, ktorý v ňom výrobca nedeklaruje.

EKOPOL PO KAUZE FLUMETRÍN KONČÍ

Azda najväčším prekvapením v našom malom včelárskom svete bolo nariadenie Ústavu pre štátну kontrolu veterinárnych biopreparátov a liečiv (ÚSKVBL) Nitra o stiahnutí niekoľkých šarží ekologického prípravku Ekopol a tiež po jednej šarži výrobkov Apidez a Bisanar od ruského výrobcu Agrobioprom. Dôvodom bol nález látky flumetrín v týchto liečivách, na ktorý našu štátну autoritu upozornil partnerský ÚSKVBL v Brne.

Český kontrolný ústav preveroval dve šarže Ekonolu a po jednej šarži Apidezu a Bisanaru a vo všetkých našiel flumetrín. Konkrétnie museli byť z trhu stiahnuté: Ekonol šarža 040721 (4,8 mg/pásik), Ekonol šarža 010220 (4,2 mg/pásik), Apidez šarža 010221 (4,2 mg/pásik) a Bisanar šarža 030321 (11,7 mg/pásik).

Podľa vyjadrenia ÚSKVBL Brno nejde o stopové množstvá, ktoré by sa mohli v prípravkoch ocitnúť nedopatrením, kontamináciou pri výrobe. Ide o množstvá, ktoré sú v iných liečebných prípravkoch vyrobených na báze flumetrínu množstvami liečebnými a majú akaricídny účinok, teda likvidujú klieštíka. Problemom však je, že flumetrín môže podľa ÚSKVBL predstavovať riziko z pohľadu bezpečnosti, teda výskytu jeho reziduiu v mede a iných včelích produktoch.

Ľudovo povedané, pri prípravkoch, ktoré flumetrín priznávajú, si včelár dá pozor a neaplíkuje ich, kým je v medníkoch med na vytáčanie, a tiež dáva pozor na maximálne denné dávky liečiva, čo pri ekologických prípravkoch nemusí.

Kedže výrobca a tiež dovozca výrobkov Ekonol, Apidez a Bisanar obsah flumetrínu v nich neuvádzajú, zaujímalo nás, čo český ÚSKVBL motivovalo k ich preverovaniu. „Z našej strany išlo o prvé preverovanie spomenutých výrobkov a pristúpili sme k nemu z dôvodu ich nelegálneho uvádzania do obchodu v Českej republike. Vzorky prípravkov sme získali nákupom nezávisle inšpektormi ÚSKVBL. Jedna vzorka nám bola dodaná spolu s podnetom na preverenie možnej kontaminácie prípravku látkami nedeklarovanými na obale prípravku,“ odpovedal nám Jiří Bureš, riaditeľ ÚSKVBL Brno.

Český ústav i slovenský ÚSKVBL je odhodlaný v testovaní prípravkov firmy Agrobioprom pokračovať. „Okamžite, ako sme sa o výsledku dozvedeli, začali sme ich

aj my testovať. Otestovali sme nasledujúce prípravky: Bisanar - tri šarže, Apidez - dve šarže a Ekonol - tri šarže. Žiaľ, vo všetkých šaržiach bol flumetrín zuchytený. Pristúpili sme k zákazu distribúcie týchto prípravkov na Slovensku,“ napísal nám Marián Gajdoš, riaditeľ ÚSKVBL v Nitre.

M. Gajdoš nám tiež osvetlil, že v tomto prípade ide o schvaľované prípravky, nie registrované, teda sa u nás kontrolujú len papierovo. V praxi výrobca deklaruje a ku každej šarže dodáva potvrdenia o vykonaní laboratórnych testov a tie dodáva ústavu aj so vzorkami šarže, aby sa k nim dalo kedykoľvek vrátiť. Výrobca, respektívne dovozca, je plne zodpovedný za to, že v prípravku je to, čo deklaruje.

Problémom však je, že výrobca obsah flumetrínu vo výrobkoch odmieta a nerozumie tomu, ako sa v nich mohol ocitnúť. V spolupráci s dovozcom chce vykonať komparatívne testovanie daných šarží a dokázať, že veci nie sú také, ako sa zdajú byť...

MICHAL PETRUŠKA

D. TITĚRA: MALI SME POCHYBNOSTI

Kedže pozornosť ÚSKVBL v Brne upriamil na výrobky ruskej spoločnosti Agrobioprom český Výskumný ústav včelársky v Dole, zaujímalo nás, čo ho k tomu viedlo. Podľa slov riaditeľa ústavu Dalibora Titěra mali pochybnosti.

„Už v minulosti sme tu mali ekologické prípravky proti klieštíkovi a ukázalo sa, že tam niečo nesedí. Aj pri Ekonole sme nadobudli tento dojem vzhľadom na jeho vysokú deklarovanú účinnosť. Pri deklarovaných množstvach tymolu ako hlavného zložky liečiva nám to nešlo do hlavy... Tak sme to hodili do stroja. Koniec koncov, testujeme naše liečivá, tak sme si otestovali aj Ekonol. Pozitívny nález flumetrínu sme nemedializovali, ale obrátili sme sa na ÚSKVBL v Brne, aby vec preveril. Ide predsa o celkom vážnu vec,“ povedal nám na vysvetlenie Titěra.

(PET)

Anastázia Černáková: NEROZUMIEM TOMU, NO KONŠPIRÁCIE ODMIETAM

Potom, ako český a následne i slovenský Ústav pre štátну kontrolu veterinárnych biopreparátov a liečiv (ÚŠKVBL) vydali pokyn na stiahnutie niekoľkých šarží výrobkov Eropol, Apidez a Bisanar z trhu pre odhalený obsah flumetrínu v nich, som okrem oboch spomenutých kontrolných inštitúcií oslovil s otázkami aj Anastáziu Černákovú, ktorá spomínané výrobky na Slovensku registrovala a distribuuje.

► Na obsah flumetrínu dostał ÚŠKVBL Nitra upozornenie z Česka. Robili sa aj na Slovensku nejaké kontroly, testy výrobkov Eropol, Apidez, Bisanar na obsah flumetrínu či iných látok? S akým výsledkom?

Pri uvádzaní nového lieku na trh sa postupuje v zmysle zákona. Pre nás platí zákon 17/2018 - Zákon o veterinárnych prípravkoch a veterinárnych technických pomôckach. Podľa tohto zákona musíme pri registrácii prípravku nášmu štátneumu ústavu - ÚŠKVBL v Nitre - predložiť príslušnú dokumentáciu vrátane klinických testov, testov stability či výrobných predpisov a iné. Dokladajú sa rovako vzorky, certifikáty výrobcov (GMP), certifikáty prípravkov. Z môjho pohľadu je to zdĺhavý a detailný proces.

Z približne 40 prípravkov a liečiv pre včely, ktoré Agrobioprom vyrába, sme zatiaľ vybrali sedem, ktoré si postupne od roku 2017 našli v našom včelárení svoje miesto. Za tie roky sme nepočuli o tom, že by bolo hlásené uhynutie alebo degradácia včelstva vplyvom použitia nami dovážaných prípravkov. Najviac negatívnej skúsenosťou bolo to, že to včelárom „nefungovalo“. Majoritnou príčinou bola nesprávna aplikácia vo včelstve.

S ÚŠKVBL v Nitre spolupracujeme veľmi seriózne. Ak treba niečo k dokumentácii doložiť, bezodkladne tak spravíme. Opakovane predkladáme kompletné chromatografické analýzy Eropolu, pretože ten je zo všetkých prípravkov používaný najviac, posledný chromatogram sme doložili začiatkom tohto roka. Každá dovezená šarža sa do ÚŠKVBL hlásí a zasielame tam aj príslušnú dokumentáciu - kvalitatívnu analýzu (tu sú uvedené presné množstvá olejov na pásiaku v mg, ktoré musia korešpondovať s prípustnými odchýlkami vo výrobných predpisoch), veterinárny certifikát, certifikát pôvodu a sporadicky aj chromatografickú analýzu z nezávislého laboratória.

A. Černáková zanedbanie odmieta.

Pred pár rokmi sme navštívili výrobu. Osobne sme sa presvedčili, že preparáty pre včely sú vyrábané oddelené od ostatných preprávok a chemické oddeľene od nechemických. Výrobca patrí k popredným biotechnologicky orientovaným moderným výrobným firmám.

My sme na Slovensku nerobili ďalšie testy, pretože na to neboli dôvod. Tie, čo sme predkladali, boli z môjho pohľadu dostačujúce. Neboli hlásené žiadne negatívne dôsledky používania prípravkov alebo rezistencie. Zaznamenali sme iba občas sťažnosť, že pásiak bol suchý.

► Dostali ste nariadenie stiahnuť dotknuté šarže z trhu. Stalo sa

tak? Boli ešte na pulchoch či už u včelárov? Vrátili sa vám od nich balenia dotknutých šarží a koľko?

Áno, po obdržaní informácií z ústavu sme šarže začali bezodkladne stahovať z trhu ešte skôr, ako sme dostali písomné vyrozumenie. Väčšia časť sa však už spotrebovala bez hlásenia nežiaducích účinkov. Kedže jedna z testovaných šarží bola z roku 2020 a ostatné z roku 2021, mnoho včelárov je opravnene v pomykove a sú znepokojení. Teraz sa nám prípravky vracajú, my vraciamme peniaze. Na stiahnutie je určených 30 dní, potom sa píše záverečná správa do ústavu. Zatiaľ nevieme povedať presný počet vrátených prípravkov.

► Čo bude s ďalšími šaržami týchto výrobkov? Dávate ich preventívne preveriť, či tiež neobsahujú flumetrín?

Momentálne sa v laboratóriách v rôznych štátoch preverujú šarže, v ktorých sa flumetrín našiel, a na vyjasnení tejto kauzy spolupracuje mnoho charakteristických ľudí. Veríme, že sa pravda ukáže. Na analýzy sme však poslali aj iné šarže.

Faktom je, že v Ruskej federácii je flumetrín zakázaný. Nie je povolený jeho dovoz a ani použitie vo výrobe! Otázku teda je, kde sa zobrajal vo veterinárnych prípravkoch, keď ho v Agrobioprome vôbec nepoužívajú. Ešte zarážajúcejšie je, že bol zistený v množstvách, ktoré vôbec nie sú náhodné, ale ďaleko prevyšujú dávky flumetrínu v Bayvarole (3,6 mg/pásik) a v každej šarži sú ho iné množstvá, od 4,2 po 11,7 mg/pásik alebo 1 ml. Naše praktické skúsenosti sú v rozpore s tým, ako by pôsobili takéto dávky na včelstvo:

► klieštičkám padá na podložku živý a včely sú vitálne (niektorí včelári použijú aj štyri pásiaky na včelstvo s následnou výmenou po dvoch týždňoch),

► pri analýze medu nikto nehlásil zvyšky liečiva v mede,

► pri manipulácii s pásiakmi holými rukami neboli zaznamenané kožné problémky

► flumetrín sa ukladá v prvom rade do vosku, neboli však hlásené žiadne kontaminované vosky alebo následná degradácia včelstiev, keďže flumetrín poškodzuje vývoj včely v larválnom štádiu.

Vo výrobkoch Ekopol, Bisnar a Apidez sa našiel flumetrín vo vysokých dávkach.

► Vyplývajú vám po zistení ÚSKVBL Brno nejaké postihy, pokuty? Ak áno, v akej výške? Ako sa k zisteniam stavia výrobca produktov?

Nás v prvom rade kontrolouje štátny ústav Nitra, nie Brno! ÚSKVBL Brno výpracoval analýzy v spolupráci s VÚV Dol, skúšky boli ukončené 7. 6. 2022, nám tieto protokoly prišli 11. 7. 2022, na čo sme sa mohli odvolať do 15 dní, teda do 26. 7. 2022. Výrobca Agrobioprom poslal svoje chromatogramy, aby sa mohli výsledky porovnať fundovanými pracovníkmi. Poslal tiež vyhlásenie, že v Ruskej federácii je flumetrín zakázaný a právnik vypracoval odvolanie, na ktoré však ÚSKVBL Brno nečkal a 27. 7. 2022 podal podnet cez systém rýchlej výstrahy RAS na nedostatok kvality v prípravkoch. Zároveň v tom istom čase už boli publikované výstražné články v českých včelárskych časopisoch a včelári zostali prekvapení a dezorientovaní.

Tu sa zamýšľame nad tým, prečo s tým Brno čakalo više mesiaca, ale nemohlo počkať na naše odvolanie? Nás ústav nemohol konáť inak, iba dať nariadenie, aby sa šarže stiahli a momentálne sa všetko preveruje. Výrobca sa stavia k problému zodpovedne, spolupracuje, dal urobiť analýzy ešte do ďalšieho nezávislého laboratória, na výsledky čakáme.

Zatiaľ nevieme o žiadnych postihoch a nech už bude záver akýkoľvek, budeťme o čomu múdrejší.

► Máte podozrenie na nekalý konkurenčný boj? Zámerné kontaminovanie daných šarží výrobkov flumetrim s cieľom poškodiť ich na trhu?

Nechcem rozvíjať žiadne konšpiračné teórie, aj keď by ich mohlo byť hned niekoľko a pôsobili by veľmi logicky. Budeme vidieť, aké budú výsledky ďalších testov. Každá „detektívka“ má svoje vysvetlenie a tu je tých nejasností celkom

dost. Ak budeme mať nejaké odpovede, určite ich včelárom poskytneme. Vedľ spoločne už päť rokov veríme filozofii, že iným prístupom k včelám, prírodnnejším, dokážeme prispieť k ich lepšej kondícií, menším úhynom a k lepšiemu združiu človeka.

► V minulosti čeliť výrobok Ekopol podobným zisteniam obsahu amitrázu či tau-fluvalinátu v ľom, ako to dopadlo?

Áno, v minulosti už raz bola kauza, že Ekopol obsahuje amitráz a tau-fluvalinát, ale v oveľa menších množstvách - 0,00000... niečo. (Pre porovnanie - dnes sa používa 6-7 mg amitrázu či 90 mg tau-fluvalinátu na pásik.) Analýzu robili v rakúskej inštitúcii na objednávku SOŠ Pod Bánošom s chybou merania ±50 %. Opäť sme hľadali laboratóriá, ktoré by nám spravili analýzu, tiež to bol problém. Preto výrobca poslal našim úradom jednotlivé oleje ako štandardy, každý osobitne, aby boli analýzy jednoduchšie, spolu s chromatogramami na porovnanie a podali sme odvolanie.

Štátna veterinára a potravinová správa na naše odvolanie vydala rozhodnutie o tom, že vec ruší a vracia ju späť prvostupňovému orgánu na nové predjednanie a rozhodnutie. Ďalšie pokračovanie táto kauza nemá. V snahe predísť podobnej situácii sa zo strany výrobcu pri dodávkach na Slovensko sporadicky dávali aj dodatočné analýzy.

Nemôžem povedať, že by sa tu niečo zanedbalo, či už zo strany výrobcu, alebo zo strany nášho ústavu. Práve naopak, od výrobcu až po nás kontrolný orgán sa vynakladá maximálne úsilie o správnosť a bezpečnosť celého dovozu a používania veterinárnych prípravkov, ktoré, stále si to myslím, sú prírodné, kým sa právoplatne neprekáže opak. Nepripúštam si, že by mohlo dôjsť k úmyselnému poškodeniu týchto prípravkov.

MICHAL PETRUŠKA
FOTO ARCHÍV ANASTÁZIE ČERNÁKOVEJ

www.vcelimed.sk

včelárske kurzy pre začiatočníkov a pokročilých

včelie matky kranskej včely

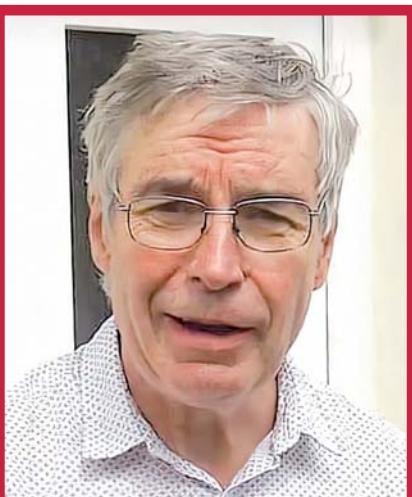
Včelia farma Pčola
Ing. Ján Vasil'
0907/079 810
info@vcelimed.sk

včelie odloženice RM: B 275x420 mm

INZERCIA

SMUTNÝ PŘÍBĚH SE SMUTNÝM KONCEM

Téměř všichni se shodneme, že varroáza, tedy nemoc způsobená roztočí varroa včetně jimi přenášenými viry, je bez léčení schopna zlikvidovat naše včelstva, a skutečně se to stává. Je tedy třeba s parazitem bojovat a těch cest je víc.

Dalibor Titěra mal o zložení Ekopolu pochybnosti.

Trh nabízí nejenom rady, ale také léčivé přípravky. Jako v lidské medicíně, tak i ve veterinární sféře existuje medicína oficiální a vedle ní léčitelství a lidová tvořivost. Oficiální medicína lidská i veterinární se vyznačuje tím, že hledá léky proti neduhům, které budou prokazatelně účinné, ale zároveň též bezpečné pro uživatele a pro jeho okolí, tedy obecně pro životní prostředí. Každý lék je lékem jen za přesně daných podmínek jeho užívání. Jinak se mohou projevit jeho vedlejší nebo jiné neblahé vlastnosti a negativa převáží nad pozitivu. Z jednodušeně řečeno, každý lék může být za určitých okolností jed, ale také i naopak.

Je nesmírně komplikované stanovit pravidla, jak spolehlivě hlídat současně požadovanou užitečnost léku a rizika jeho podávání. Pravidla jsou dnes daná v podstatě celosvětově. Pro nás každopádně platí ta celoevropská, a jsou rok co rok stále přísnější a přísnější. Dodržování těchto pravidel se velmi striktně kontroluje, a to nejen při vývoji léku, ale po celou dobu jeho výroby a distribuce. Pravidla se týkají nejen léku samotného, ale i surovin pro jeho výrobu, způsobů přípravy, skladování, distribuce a evidence podezření na nezádoucí účinky. Lék, nebo-li léčivý přípravek, který všechna pravidla splní, se dostane na seznam registro-

vaných veterinárních léčivých přípravků a jeho výrobce obdrží povolení k výrobě.

Slovo registrace může v laických vzbudit mylný dojem, že se jedná o něco automatického, co záleží na vúli registrujícího. Například registr chovatelů a včelstev je sice úředně spravován pověřenou osobou, tedy Českomoravskou společností chovatelů v Hradišťku pod Medníkem, ale ten registr je jen evidence, každý chovatel se do ní sám přihlásí a tím to hasne. Česká plemenářská inspekce pak namátkově kontroluje, zda jsou nahlášené údaje v pořádku. Např. v roce 2021 bylo zkонтrolováno asi šest set ze sedemáti tisíc chovatelů, což je jedno procento, a přišlo se na 17 chyb.

Registrace léčiv zdaleka není jen evidencí. Zapsání do seznamu je proces, který znamená práci mnoha lidí několik let a stojí řádově miliony korun. Při kontrolách, tzv. auditech, je pravidelně kontrolován přímo na místě ve výrobních podnicích celý systém výroby. Každá chyba se zaznamená, klasifikuje a musí být ve stanoveném lhůtě odstraněna. Vážná chyba znamená přerušení nebo ztrátu registrace. Z hlediska ochrany zdraví a bezpečnosti je to naprostoto žádoucí, i když to může znamenat mnoho práce, která se zvenku jeví, jako že je „návíc“. Občas se také ozvou hlasy, že ta či ona firma má monopol na léky a jiní si neškrtnou. Omyl. Naprosto každý subjekt se může ucházet o registraci léčivého přípravku. Ale musí si k tomu zajistit podmínky splňující kvalitu a bezpečnost finálního výrobku.

Sféra výrobců léčiv, řekněme neoficiální, se se svými výrobky objeví na trhu bez toho, že by příslušný produkt byl na seznamu registrovaných přípravků. Záruka účinnosti a bezpečnosti zde chybí, ale to se dá překlenout internetovým prodejem s patřičným marketingem. V případě zmíňovaných tří přípravků se marketing hlavně opřel o tvrzení, které je ze strany uživatele velmi atraktivní, že se jedná o ekologický preparát založený na rostlinných extraktech. Takových už bylo více, ale skončily rychle, protože byly málo účinné, tím pádem nepoužitelné. Zmiňované přípravky účinné byly.

Popularity ekologie a přírodě bližšímu životnímu stylu usnadňují cestu ekopřípravků na trh. Bohužel i na ten černý. Objevily se pochopitelně reakce, které pramenily z dobrého víry, že těmto jinak skvělým léčivým přípravkům chybí jen „pár papírů“. Asi nejsmutnějším příkladem je ironická pohádka, ze které citují: „Mocný vladař určoval všem chovatelům včel, jak mají léčit proti roztoči Varroa destructor, ale byla to jen chemie. Všichni „poddaní“ museli poslouchat a neměli jinou

možnost... Navíc se léčení a následný monitoring roztočů dělaly v nevhodných ročních obdobích, a proto byly málo účinné...“ Pak se na internetových stránkách popisuje, jak je Ekopol netoxický, ani se nehromadí ve včelích produktech, jak se může používat v kteroukoliv roční dobu a nezpůsobuje vznik rezistentní populace roztočů.

Ráda lidí, u nás i v zahraničí, se od samého počátku invaze roztoče varroa pokoušela o jeho likvidaci směsi éterických olejů. Napodobili při tom i deklarování složení Ekopolu. Ale účinky byly slabé. Thymol, aby zabral, musí být dávkován v desítkách gramů na jedno ošetření. Přípravky na bázi Thymolu jsou u nás registrované dva - Apiguard a Thymovar. Účinnost Ekopolu byla tedy, jemně řečeno, překvapující.

Nyní se tedy v několika analytických laboratořích ukázalo, že výrobce si pomohl a docílil akaricidní účinnosti způsobem, který uživatelům i kontrolním orgánům zatajil. Přidal do pásků pyrethroid flumethrin, a to dokonce ještě více, než je ho v proužcích Gabon FLUM. Opakovaně zjištěná přítomnost flumethrina v řadě šarží přípravku svědčí o záměrném použití tohoto pyrethroidu. Někdo si může říct, tak o co jde? Flumethrin v Gabonu je povolený. Ano, ale je poctivě deklarován, je na předpis a smí se používat jenom po snůšce. Nepředstírá, že jde o prostředek ekologický a riziko rezistence nepopírá. Důraz na ekologičnost přípravku je zde záměrně a ošklivě zneužit. Vyobrazení kytiček a další klamavé údaje to ještě zesilují. Účinek proti roztočům se dostaví, ale je to chlubení se cizím peřím. Návod svádí k používání ledabylemu, případně i nadměrnému.

To je smutný konec příběhu. Smutný hlavně proto, kolik důvěřivých lidí bylo napáleno. Někdy se stávají chyby, ale nešlo o chybu. To je prostě podvod.

Z NEDÁVNÝCH DĚJIN

Případ, kdy velmi podobná směs éterických olejů, jako je deklarována v Ekopolu, vypadala nadějně, se stal už někdy kolem roku 1987. Tehdy se ve Francii začal používat vyvíječ aerosolu typu Phagogène L. Měl rychle se otáčející jemně vroubkovaný rotor a generoval aerosol z roztoku akaricidu, který se foukal hadicí do česna, jak to známe. Vyvíječe se po použití normálně vyplachovaly vodou. Za nějakou se objevila zpráva, že byla sestavena velmi účinná směs bylinných přípravků proti roztočům varroa. Ten, kdo použil pro srovnávací pokusy starší vyvíječ aerosolu Phagogène L, byl překvapen vysokou účinností „bylinek“. V nových přístrojích, které nikdy předtím nemlhly akaricidy, se ale účinek nekonal.

Při blížím zkoumání se ukázalo, že pouhé vymytí přístrojů vodou nestačí. Vodou vymyté přístroje se pochopitelně testovaly a vytvořená mlha žádné roztoče nehubila. Ale emulze, která ulpěla v žebrování rotoru a vodou nešla vymýt, se rozpustila až po té, co byla do přístroje nalita emulze éterických olejů. Ty zafungovaly jako rozpouštědlo na usazeninu a nechťěně obohatily aerosol akaricidem. A roztoči padali a padali. Omyl byl s omluvou veřejně publikován. Aerosol se pro ošetření včelstev vhodnými přípravky používá dodnes. Éterické oleje se používají také, ale v úplně jiných, stonásobných dávkách.

Thymol je nejúčinnější z nich. Má hezké jméno po tymánu a velmi často se lidé domnívají, že se z materií doušky, tymánu či dobromysli i vyrábí. Ano, ale... Přírodní thymol se v rostlinných drogách vyskytuje v množství několika promile. Extrakty obsahují nejen thymol, ale vždy i řadu látek dalších podobných. Ty se v extraktech ponechávají, protože i jejich medicínský účinek je značný. Čištění, resp. oddělení thymolu od cymenu, terpinenu, limonenu a mnoha dalších komponent by bylo drahé a nepotřebné. Jakmile tedy potkáme nějaký stoprocentní thymol, je to stoprocentně thymol syntetický, nikoliv přírodní. Kdybychom chtěli přeletět včelstvo a zbavit ho roztočů skutečně přírodním thymolem, tisíc korun by nám zdaleka nestačilo.

Ale lidé, i vzdělaní, tomu věří, že používají krystalický thymol, který je přírodní. Kdyby se thymol extrahoval z rostlinného materiálu, bylo by ho několik kilogramů z hektaru. Na ošetření českých, moravských a slezských včelstev bychom museli osít asi 10-tisíc hektarů bylinkami. To by byla i vcelí pastva! Super! Malou elektrárnu k tomu a nějaké dota-

Veci často nie sú tým, čím sa zdajú byť.

Autorka Michaela Barancová, 12 rokov: Mimikry - V spojení so včelou

ce. Až na to, že to je utopie. Tak se musíme spokojit s výrobou založenou na katalytické reakci methylfenolu a propenu.

Oficiální výrobci přípravků na bázi pyrethroidů by také mohli malovat na obaly kopretinu a odvolávat se pravdivou skutečnost, že pyrethrín je insekticid původně získávaný (i komerčně) z květů kopretiny starčkolisté. Ale nemalují, protože nechtějí nikoho klamat. Původní přírodní pyrethriny byly nestabilní na světle, takže se dnes vyrábějí synteticky a jsou upravené tak, aby byly stabilnější. Mimořádem, přírodní pyrethrín se dodnes vyrábí v Keni. Ing. Veselý kdysi vzorek sehnal, ale akaricidní účinky ve srovnání s toxicitem pro včely nebyly využitelné.

Od roku 1985 proti varroáze bojujeme chemicky. Je třeba se držet jednoduché zásady: najít účinnou látku a metodu aplikace, která při minimální dávce dosáhne maximálního účinku a její potenciální vedlejší účinky jsou, pokud možno, také co nejmenší.

Věřte autoritám, které na evropské i národní úrovni pečují o bezpečnost veterinárních léčivých přípravků. Dělají to výrobcům těžší, ale to je ve prospěch nás všech i našeho prostředí.

**ING. DALIBOR TITĚRA, CSC.,
A SPOLUPRACOVNÍCI,
VÝZKUMNÝ ÚSTAV VČELAŘSKÝ V DOLE
FOTO FB VÝZKUMNÝ ÚSTAV VČELAŘSKÝ**

Profesionálny **ZBERAČ JEDU,** s ktorým dokážete obslužiť až 100 úľov

Lapač jedu set

**NAJVÝKONNEJŠÍ,
ZA PRIJATEĽNU
CENU**

Lapač jedu set

VČELÁRSKE POTREBY TRSTENÁ

www.chovatel.sk
ul. Oravická 2616
tel: 0905423259

INZERCIA

ZIMOVANIE NA MEDE JE NEEKONOMICKÉ A PRE VČELY AJ NEBEZPEČNÉ!

Vetu tohto znenia často používajú aj skúsení včelári, keď chcú „uzemniť“ začínajúcich včelárov, ktorí sa snažia pre svoje včely zimovaním na mede zabezpečiť optimálny „welfare“. Welfare komplexne zahŕňa podmienky zaistujúce spokojnú existenciu včiel, predovšetkým ich zdravie a životnú pohodu v súlade so životným prostredím.

Skúsme sa zamyslieť nad životom našich včiel. Sú zdravé a majú životnú pohodu pri našom štandardnom spôsobe chovu? V systéme „starostlivosti o včely“ je skoro vždy zaradené vyrezávanie trúdieho plodu, odoberanie robotníckeho plodu do odložencov, neustále prehadzovanie plodových rámkov či celých nadstavkov, odoberanie prinášaného peľu či propoliisu, časté menenie matky a hlavne permanentné odoberanie medu! Je takáto starostlivosť o včely pre ne naozaj welfare?

Nechcel by som skíznuť do diskusie o etike včelárenia (hoci aj takáto diskusia by nám včelárom asi prosperala), ale skúsme z takého pohľadu zhodnotiť otázku v titulku tohto zamyslenia. Chápe, že včely sa chovajú najčastejšie na to, aby včelár získal med a ostatné včelie produkty, ale naozaj je pre včelára aj včely dobré a výhodné odobráť na konci leta všetok prinesený med a dať na zimovanie včelám cukor?

Na prvý pohľad to pre včelára výhodné je, med dokáže predať za 6-10 eur a kilo cukru kúpi za menej ako euro! Dokonca väčšina včelárov verí tomu, že nahradením medu v zimných zásobách cukrom vlastne včelám pomáha, pretože včely používajú v zime ako zdroj potrebnnej energie cukor a nie je ich výkalovery vačok plnený „balastnými“ látkami z medu, hľavne ak je medovicový. Na cukore im nehrozí kalenie v úli a následné prepuknutie nozematózy. Čiže oba faktory, ekonomický aj zdravotný, priam nabádajú včelára, aby zimoval včely na cukre a nie na mede!

Petra Žáková: Domov chutí

► Aké sú argumenty pre zimovanie na mede?

Začнем ošúchaným klišé, predsa včely „vždy zimovali na mede“ a vodilo sa im dobre, prežili a boli vitálne a zdravé. „Cukrový“ oponent vám takýto argument vyvráti klasickou odpovedou, že už roky včelári zimujú včely na cukre a tiež včely zimu bez problémov prežijú, nikdy z neho nemajú pokálané rámkы, na jar sú tiež vitálne!

Ďalšími argumentmi za med sú tvrdenia, že včely, ktoré zimujú na mede, potrebujú menej zimných zásob ako pri zimovaní na cukre, majú rýchlejší nárast množstva plodu na jar, včely zimované na mede majú dlhšiu životnosť, sú zdravšie a vitálnejšie. No takéto argumenty „cukrár“ už vyvrátiť ľahko, pretože im chýba skúsenosť a prax so zimovaním včiel na mede a nemôžu včelstvá zimované oboymi spôsobmi porovnať.

Na druhej strane veľmi často med nechávajú včelám začínajúci včelári, najmä ak včely chovajú len ako opeľovače alebo ide o skutočne zapálených „navrátilcov k prírodnému životu na vidieku“. No táto skupina včelárov, aj keď sa pokúša zimovať na mede, nemôže byť vyrovnaným partnerom v odbornej diskusii o výhodnosti takéhoto zimovania pre „medárov“, ktorí roky chovajú včely hlavne pre med.

Lenže argumenty o výhodnosti zimovania na mede nie sú len nejakým zbožným želaním či teoretickým snívaním začiatočníkov. Existuje mnoho skúsených včelárov, ktorí roky zimujú na mede, a nie sú to len „ekologicky nadchnutí začiatočníci“, ale skúsení praktici. Výlučne na mede zimujú napríklad známi včelári Leoš Dvorský, Jan Jindra či Dušan Dedinák, a to sú páni včelári. O nich by každý, kto chce chovať včely, mal niečo vedieť, mal by si naštudovať ich skúsenosti, postupy ošetrovania včiel a spoznať ich názory na včely.

Existujú, samozrejme, aj ďalší včelári, ktorí takéto zimovanie svojich včiel na mede praktizujú. Prečo tito skúsení včelári zimujú na mede? No zrejme preto, lebo na základe svojich skúseností zistili, že zimovaním na mede získajú silné včelstvá, v ktorých sú kvalitné, dlhoveké a vitálnejšie včely.

Čím môže vzniknúť rozdiel v kvalite zimovaných včiel, ak budú používať ako stravu v zime nimi spracovaný med alebo nimi spracovaný a uložený cukor? V jedných aj v druhých zásobách sú jednoduché cukry glukóza a fruktóza obohatené o rovnaké enzymy, ktoré pri spracovaní do nich včely pridali.

► Ako je možné, že zimné včely chované medom žijú dlhšie a sú vitálnejšie?

Zásoby z cukru aj med v zásobách obsahujú sice včelami pridané enzymy, ale med má násobne viac probiotických mikroorganizmov. No a práve vďaka probiotikám v mede sú včely v zime zdravšie a vitálnejšie, dokážu vzodorovať aj väčšiemu tlaku spór. Keď doktorka Soňa Dubná skúmala zimné včely od Leoša Dvorského, ktoré celoročne žili len na mede, zistila, že hladina laktobacilov týchto včelstiev bola v porovnaní s včelami zimovanými na cukre rádovo vyššia. Ovela bohatšia bola aj ich štruktúra a namiesto 12 známych kmeňov ich mali tieto včely vyše 40! Dokonca vraj boli u týchto včiel objavené neznáme kmene laktobacilov.

V súčasnosti prebiehajú pokusy dodať včelám probiotiká umelo s cieľom zlepšenia ich imunity. Je to sice cesta, ako podať pomocnú ruku, aby sa mohli úspešne brániť chorobám, ale prečo voliť takú komplikovanú cestu, ak včely môžu zimovať na mede?

► Je však preto, aby včelárovi včely zdarne prezimovali, nevyhnutné zimovať na mede?

Toto si nedovolím tvrdiť, ale ak včelstvo s nedostatočným hygienickým správaním je zbavené včelárom všetkého medu (a tým aj väčšiny probiotických mikroorganizmov) a je nakrúmené len cukrom, tak pri neskúsenom včelárovi je riziko úhybu skoro isté!

Na jednom včelárskom fóre sme robili anketu o zimovaní včiel na mede a vyše 20 percent včelárov uviedlo, že tak zimuje! Ešte zaujímavejší bol druhý údaj, že skoro polovica účastníkov ankety zimuje na mede čiastočne! Teda nevytáčajú med z plodiska a aj medník na konci leta „nebrakujú“, ale nejaké plasty s medom včelám ponechajú. Je to dobrá cesta, je to taký nás kompromis!

Aj ja používam „medník včiel“, teda horný nadstavok plodiska, kde včely plodujú len na dvoch-troch plástoch a zvyšok je plný medu a ten je len ich. Nezimujem včely čisto na mede, podľa momentálnej znášky v závislosti od sily a genetiky včelstva dokrmujem niekde päť kilogramov cukru, no niektoré rodiny dosanú aj trikrát viac. Nie je to ideálne, ale viem, že včely prezimujem bez straty a na

jar sa úspešne rozrastú, lebo mali k dispozícii aj dostatok medu!

Cieľom tohto zamyslenia nebolo nahovárať včelárov, aby zimovali výlučne na mede, pretože začať s tým nie je celkom jednoduché. Chce to včely na takú cestu postupne „naučiť“, naučiť sa toho musí veľa aj včelár hlavne o usporiadani zásob, nestáči len včelám hodiť nadstavok medových zásob. No túto cestu by mali včelári začať skúsať, nemali by sa dať od zimovania na mede odradiť tvrdením, že takéto zimovanie je neekonomicke!

Predsa pri zimovaní na mede potrebujete menej zásob, včely bez problémov prezimujú, zimné včely žijú dlhšie, získaťe na jar oveľa skôr o 10-tisíc včiel viac, a tak získate viac medu! Vitálne včely, ktoré v zime neuhybnú a bez problémov vám v sezóne nanosia oveľa viac kvalitného medu, sú cennejšie ako pári kíl medu vytocených koncom leta!

► **Tvrdenie, že zimovať na mede je neekonomicke a pre včely nebezpečné, je hoax!**

JÁN GORO

INZERCIA

Vybavenie	Doplňky	Produkty
úle a príslušenstvo pomôcky náradie	včelárske odevy literatúra krmivo liečivá	med medovina kozmetika cukrovinky

Piešťanská 3, Trnava-BusinessCentrum
chrvalavp@gmail.com

www.chrvalavp.sk
+421 918 965 178

Miešanie cukroveho sirupu v pomere 3:2

1. Zoberieme si dve nádoby
V rošom prípade mliekarenskej konv.

1. Zoberieme si dve nádoby
V rošom prípade mliekarenskej konv.

2. slednu nádobu naplníme po nejakú
bod vodou, po nejaku znacku.
(V mliekarenskej konve po pipík)

3. z prvej nádoby Polovicu prejeme
do druhej. Vidí obrazok ako to
Počas pri prelievaní
pozrie v červených trenkach.
Hladiny zrovname.

4. Do koniev dosypeme cukor po
tu istú znacku (pipík), ako
ked bola plna.
Je to presný pomer 3:2
(neveríš? Tvoj problem.)

5. Už len premiešať a riadne.
Pri použití studenej vody
môže do dnu odišť.

miesa
Teplo sa mieša do lavy.
Prečo? Lebo!

6. Niečo nechápeš? Nižšie máš video na odberanie.

Projem vela žiaru Váš

BANOS entretainment

Tie trenky ti idú kamo.

Dakujem za spopruču, Palo Haby

Ešte som plánoval príložitý fabulku. Ale náčo?
Tento recept to nepotrebuje.

Ale Tu potrebujes vedieť, že 1 liter cukrového roztoku = asi $0,77 \text{ kg}$ cukru. Cisie, $0,77 \text{ kg} = 1 \text{ kg}$ zosob už chapeš?

UKONČENÍ VČELAŘSKÉ SEZÓNY

Letošní včelařská sezóna byla relativně úspěšná a znovu se ukázalo, jak důležitá je celková příprava včelstev během celého běžného včelařského roku s ohledem na rok příští. Letošní jaro, co se počasí týče, bylo pro včely velmi příznivé, a tak dobře připravená a silná včelstva z loňského roku se měla možnost projevit v podobě vysokých výnosů jarního medu. U nás v podhůří Jeseníků nezvykle silně zamedoval javor klen, třešeň ptačí, jetel bílý v první seči a i ostatní jarní zdroje snůšky.

Po vytočení jarních medů jsme část včelstev přesunuli na malinu, lípu, poňanku. Druhé a zároveň letošní poslední vytáčení bylo sice co do množství srovnatelné s prvním vytáčením, ale je nutno říci, že v medech z letní snůšky zbylo ještě poměrně značné množství medu z jara. V poslední době jsou velmi negativním způsobem ovlivňovány druhé snůšky nedostatkem srážek a suchem. V praxi to znamená, že i když je hezké, teplé a slunečné počasí, rostliny vzhledem k suchu přestávají medovat.

Letos se to u nás projevilo především u snůšek z horských luk, druhých sečí z pastvin s podílem bílého jetele, dále pak poňanky, hořčice a jiné. Již několik let pořádně nezamedovala lípa, na kterou mnozí včelaři spolehají, a to ať již v květu a nebo produkcí medovice. Smutný je rovněž pohled na rozsáhlé holeniny, po dřívě krásných porostech smrkových lesů, které poskytovaly často značné množství medovicového medu. Celkově se tedy dá říci, že letošní výnosy byly průměrné s převahou pouze květových medů.

Do stavů, kvality a síly včelstev se promítlo oproti předchozím letům poměrně silný rojový rok a následkem rojení některá včelstva zeslábla, nebo zůstala bezmatečná. Bylo nutno je spravovat a přivedt opět do optimální kondice.

Nezbývalo proto nic jiného, než včelařskou sezónu včas ukončit a včelstva řádně připravit na příští rok a těšit se, že bude lepší. Ríká se proto také s úsměvem, že včelař žijí z těchto důvodů déle, protože se už opět celou zimu těší na sezonu příští. Ze svých zkušeností vím, že velkou chybou je, že nelze na nic čekat a poslední odběr medu je potřeba provést včas. V našich podmínkách je to obvyklé někdy v polovině července.

Obrovskou chybou, kterou někteří včelaři dělají, je, že včelstva vytočí a pak čekají na zázrak v podobě nějaké pozdní snůšky. Pokud nepřijde a včelstva jsou ponechána tzv. na suchu, má tento stav

za příčinu, že radikálně omezí tolík potřebné plodování v podletí.

Jedinou vážnější komplikací by mohl být výskyt pozdní medovicové snůšky v podobě výskytu melicitózy, která v pláštích tvrdne a je normálním způsobem těžko vytočitelná. Je nutno výčkat až do ukončení této snůšky, abychom mohli poté provést nápravu stavu. Při pokusech med vytočit pomůže částečně hloubější seříznutí plástu na odvíckovacím stroji a následně částečné vytočení na klasickém zvratném medometu. Radiál-

ní medomet je k tomuto účelu zcela nevhodný.

Vzhledem k obtížnosti získávání a skutečnosti, že včelstvo na melicitózním medu nemůže zimovat a nedokáže jej v zimním období z důvodu nedostatku vody využít, je proto nutné výčkat, až snůška skončí. Plasty ze středu zimního sezení je potřeba vyjmout, nahradit je prázdnými vytočenými soušemi od medu, eventuálně přemístit na okraje sezení, kdy potom na jaře, až mají včely přístup k vodě a pravidelně létají, je bez problému spotřebovávají.

K čistému pouhému přezimování do předjaří, než začnou včelstva opět plodovat, postačí včelstvu mezi 6-8 kg nezávadných glicidových zásob. Zbylé odebrané plasty s melicitózou dáme přes zimu do skladu a na jaře, kdy už včely mají přístup k vodě, je přemístíme do spodního nástavku, pokud možno co nejbližše k česnu, a včelstva je velmi rychle a ochotně vyčistí a připraví matce ke kladení. U melicitózy je tedy důležité, aby včely v zimním sezení sedely na sacharózu a pak bez problémů přezimují.

Vytočený melicitózní med v podobě pískové kaše a špuntů je možné elegantně zteklit spolu s květovým medem v poměru asi 1:2 a vznikne nám velice lahodný a dobře prodejný med.

Před závěrečným odběrem medu je tedy potřeba dodržet zásadu, že včelstva jsou bud' ještě na zásobách medu a v momentě, kdy poslední med odebereme, je potřeba glycidové zásoby ihned doplnit krmivem, nejlépe tentýž den.

Jelikož poslední medobraní zasahuje zpravidla do bezsnůškového období spojeného se zvýšenou slídivostí, mnohdy až extrémní, zvyšuje nám možnost loupeží. I já sám jsem si ve své praxi prožil několik extrémních situací, a proto tvrdím, že hlavní příčinou vzniku loupeží jsou chyby samotných včelařů.

Před samotným posledním vytáčením je potřeba mít provedeny všechny připravné úkony v přípravě včelstva. Tzn. především plodiště na zimu, čímž se rozumí vytáčení nevhodných plástů, nedostavěných mezistěn, a hlavně nesmíme dopustit, aby včelstvo bylo bez matky a disponovalo rádným obranným feromonem.

V období slídivosti je rychlá práce předpokladem úspěchu, nejlépe je to tzv. než se včely rozkoukají, tak bychom měli s prací končit. I z tohoto důvodu se nám osvědčilo začínat odběr medu brzo ráno po rozednění, kdy aktivity včel ještě nezačala, a naopak vracení plástů do zimního sezení včel spolu s podáním poloviny dávky krmiva provádět až navečer, kdy let již ustává. Včely mají navíc po podání krmiva možnost se přes noc částečně uklidnit.

Tímto zámkem vytvoříme ideální podmínky pro optimální rozvoj včelstva v podletí. Mateří mřížka je odstraněna, tím má matka dostatek prostoru ke kladení, především do vytočených žemlových rámků v druhém nástavku, a dodáním poloviny glycidových zásob vytvoříme relativní dostatek zásob a prostoru a nezpůsobíme ulití potřebné volné pláštové plochy a zúžení prostoru k plodování. V tomto stavu ponecháme včelstva min. tři týdny a obvykle koncem srpna, kdy intenzita kladení matky již klesá, dokrmíme poslední dávku.

V našich uteplených úlech krmíme obvykle i s rezervou na celkové množství 20 kg zimních zásob. Je opět někdy úsměvné, jak si včelaři v internetových diskuzích radí, jak v únoru doplnit chybějící zásoby. Je proto vždy lepší a podstatně jednodušší včelstva raději v podletí nakrmit více a v předaři eventuální přebytek zásobních plástů odebrat a později zužitkovat při tvorbě oddělků. Ze spodního nástavku se následně odebírá jeden plášt, jelikož vzhledem ke srážlivosti par by stejně došlo k jeho zaplesnivění.

Jelikož po posledním vytáčení dochází k redukcí úlového prostoru, je rovněž velmi důležité roztrídění zbývajících souší na souše, které zůstanou přes zimu rádně uskladněny pro opětovné vystrojení medníků na jaře, a na souše, které jsou vyrazeny jako nevhodné, tmavé, trubčina aj. a jsou určeny na vyváření. Našem případě uchováváme ve skladu na jarní období k vystrojení medníků 8 ks souše/včelstvo. Obvykle vzhledem k počasi a slídivosti není možné vyrazené souše bezprostředně venku vyvařit a je nutné vyčkat na pozdější chladnější dobu. V obou případech je však nutno jak rezervní souše, tak i vyrazené uskladnit v chlazeném skladu a nebo ošetřit chemicky proti zavíječi voskovému. Důsledky chyb by včelaře za neprovedení opatření jsou mnohdy fatální škody na zničeném díle zavíječem voskovým.

Staré známe včelařské pořekadlo zní, že než jdou děti na začátku září do školy, měli by být veškeré práce ve včelách ukončeny a pak by se měl od včelína zahodit klíč. Samozřejmě, že dneska už tato zásada zcela neplatí hlavně z důvodu pozdějších preventivních léčebných zámků proti varoáze.

V závěru sezóny nám zbývá příjemná povinnost, a to provést celkovou bilanci vyprodukovaného medu a plán jeho realizace s ohledem na vylepšení rodinného rozpočtu.

Dříve jsme byli, zvláště my dříve narození, zvyklí veškerý med prodávat do sítě výkupen ať již dříve Jednoty a nebo později po roce 1989 a změně režimu soukromým výkupcům. Hned od začátku zavedení tržního mechanismu mi bylo jasné, že se dopouštím obrovské chyby a působím si značné finanční ztráty a s prodejem medu do výkupu jsem skončil. V tržním mechanismu vždy plus minus platilo, že jednu třetinu ceny tvoří producent, druhou třetinu má ten, kdo med vykoupí, uskladní, zpracuje, zabalí a uvede na trh, a poslední třetinu většinou tvoří obvyklá obchodní marže.

Pokud se nechceme připravit o celou realizační cenu, musíme podstoupit všechny operace vedoucí k finálnímu prodeji koncovému zákazníku. Dneska je situace mnohem jednodušší, než na začátku vývoje marketingu medu jednotlivými včelaři, kdy jsme se v podstatě všichni učili. V podstatě na telefon jsou dnes dostupné různé druhy sklenic, vkusně potištěných víček, univerzálních etiket.

Kdo je náročnější, má k dispozici moderně počítačově vybavená grafická studio, která na základě vašich představ na vlnou vlnou využívá etiketu. V praxi se rovněž osvědčilo označování medu, ze které oblasti pochází, a rovněž různá zapojení do regionálních značek kvalitních domácích produktů. Čím lépe tento proces zvládnete, tím lépe si následně můžete říci o slušnou cenu.

Tvorba ceny výsledného produktu je odvislá od mnoha faktorů. Velkou chybou spáří u mnoha včelařů, kteří svůj med nedokáží zabalit a pak podhodnocené nabízí za nízké ceny. Cenu může také ovlivnit několik faktorů, např. výhodou u menších včelařů je částečná nebo i celková amortizace včelařského zařízení, nulové cestovní náklady, nezapočítání spotřebované práce, žádné zdanění aj.

Presto tvrdím, když prominu hobby včelaře, kteří produkují med pouze pro své blízké okolí, a nebo včelaře, kteří žádný ekonomický efekt nezajímá, že v opačném případě, kdy se jedná o ekonomického včelaře, je potřeba si své práce vážit a stanovit výslednou cenu co nejobjektivněji vzhledem k finančním nákladům, spotřebovaného času a také rovněž k produkci medu daného roku. Dle mého názoru by v letošním roce měla být stanovena cena min. 8 euro/kg a výše.

Přejí vám klidný nástup podletního k podzimního času a mnoho úspěchů při realizaci vaší letošní produkce medu.

JAN KOLOMÝ

INZERCIA

DOMESTAV
TREND

BIOÚLY®

VYRÁBAME: veká, strechy, nadstavky, úlové varroa dná, prírezy, vydrôtkované rámkety, peľochyty, křimidlá, oplodniačky, čmelíny, plemenáče

 Úl 39x24 Optimal Langstroth Čmelín	 Rámkety: rovné aj Hoffman prírezy aj vydrôtkované
---	---

Nadstavky - borovica hladká, lacnejšie nadstavky - smrek
Rámkety - lipa, nové aj menej bežné rámkové miery
Nožičky - agát

Zasielame po celej SR až domov, možný aj osobný odber (Olomučany 376, ČR).
Predávame celé úle aj jednotlivé komponenty.

tel.: +420 778 956 688
objednavky@biouly.cz

www.biouly.sk

SKLADOM

PRÍPRAVA VČELSTIEV NA ZIMU V OPTIMALIZOVANOM PLODISKU

Medzi včelármami prevláda názor, že v optimalizovanom plodisku (OP) sa chovajú prevažne stredné či slabšie včelstvá. No nie je to celkom pravda, pretože včelstvá v OP plodujú rovnako dobre ako včelstvá voľne vedené a sú aj rovnako početné. Takže kto s akými včelstvami od skorej jari pracuje, je výsledkom hlavne úspešnosti vyzimovania, ktorá úzko súvisí najmä s prípravou včelstiev v júli a v auguste, keď by už včelstvá mali žiť v blahobytke s dostatom zásob a peľu, a najmä s kladúcimi matkami.

Plodiská v OP sú stavané hlavne na výkon matky, kde sa veľmi zreteľne pozná jej kvalita. Počas rozvoja včelstiev im v OP nič nechýba, peľ sa v plodisku vždy nájde a medové vence sú presunuté do medníkov, čomu treba prispôsobiť vytáčanie a vždy im jeden plný nadstavok zásob ponechať, pretože na piatich plástochoch 42x35 cm žiadne zásoby nie sú. Až pri príprave na zimovanie nastáva obrat v tom, že plodiská včelstvám rozšírime do takej miery, aby si v nich vytvorili dostačné peľové zásoby a aby do ponechaných plástochoch vošli aj potrebné zásoby na celú zimu.

Včelstvá v sezóne do konca rojových nálad drží v plodisku na piatich plástochoch 42x35, čo má protirojový efekt, na-

Plnenie kŕmidiel a zakrmovanie.

koľko plodiská sa nezanášajú sladinou a prebytkami peľu. Po odznení rojových nálad už striktne nedodržujem optimálizáciu a v čase kvitnutia agátu plodisko rozširujem na šesť plástov. Plodiská mám však upravené tak, že od skorej jari mám za priehradkou pri stene nadstavku vloženú medzistenu, ktorú včely vystavajú, ale nazaplodujú.

Túto panenskú súš pred kŕmením priradujem k plodisku, samozrejme, na kraj, a tak rozšírim včelstvá v plodisku na sedem plástov, aby si včelstvo do týchto rámikov dokázalo uložiť zásoby a peľ na celú zimu a ja som na jar nemusel ich nedostatok riešiť peľovými náhradami alebo kŕmnymi cestami. Zároveň pri kontrole plodísk pred zakrmovaním si tmavšie plasty sústredujem na jednu stranu plo-

diska, aby som ich na jar pred komorovaním mohol bez problémov vyradiť.

Pri tejto pracovnej činnosti zároveň do včelstiev vkladám pásky kyseliny štavelovej, zakladám na plodisko mriežku a vraciam kŕmny nadstavok po vytodení posledného medu. Kŕmny nadstavok má deväť rámikov rozmeru 42x17 cm a pri krajoch sú priehradky. Ponechanie mriežky má svoj význam. Keďže kŕmim zhora do kŕmnych nadstavkov, včelstvá nemajú až takú veľkú snahu dodávaný roztok ukladať do plodísk, kde sa má vo veľkom plodovať a zakladať dlhoveká generácia včiel. Mriežka medzi plodiskom a kŕmnym nadstavkom v tomto smere funguje ako prekážka a väčšinu dodaného roztoku včely uložia do kŕmnych nadstavkov.

V plodiskách sú včely ošetrené kyselinou štavelovou a nerušene v nich prebieha plodovanie na sladinou nezaliatych plástochoch, takže sú zabezpečené ideálne podmienky pre plodovanie a vytvorenie zdravej populácie zimných včiel. Kŕmim 10-litrovými vedrami na princípe presakovacieho viečka. Vrchnáky vedier mám upravené tak, že v každom je 35 dierok, ktoré sú vyvŕtané vrtáčikom s priemerom 1,5 mm. Dierky do veka nemám vyvŕtané v strede, ako býva zvykom, ale do jednej strany, pretože nie všetky úle sú v rovine a pri stredovom kŕmení by včely nevybrali roztok až do dna. Veko vedra má zhora presah viac ako pol centimetra, takže včely po obrátení vedra na dosku na kŕmny nadstavok môžu pod celým vekom bez prekážok chodiť a odoberať roztok.

Kŕmna doska s otvorm.

Kŕmne veko s dierkami.

Klasické krmne viečka na poháre majú 80 krmných dierok. Pri tomto počte je odoberanie roztoku príliš rýchle a včelstvá ho odoberú prakticky z večera do rána nárazovo, čo nie je vždy prospešné, pretože si viac zalejú plodové hniezdo. Pri menšom počte dierok je odoberanie roztoku pomalšie, včely si stihajú rovnomerne roznášať a prepracovať zásoby a zároveň to má aj silnejší podnecovací efekt.

Samotná príprava na kŕmenie je veľmi jednoduchá. Zrána stačí na krmne nadstavky poroznášať dosky, ktoré majú v strede vykružený otvor s priemerom 6 cm. Tieto dosky by nemali byť zo savého materiálu, ktorý sa krúti, ako je napríklad sololit, pretože ten sa vplyvom vlhkosti na rohoch vyhne. Vhodné je použitie lina, vodovzdornej preglejky, ale postačí aj 8 mm OSB 3 doska. Na tieto dosky sa dá prázdnne vedro, ktoré sa môže zaťažiť kameňom alebo ľažou strechou. V podstate takto mám všetko nachystané na samotné zakrmovanie.

Krmny nadstavok po dodaní 10 kg zásob.

Roztok si pripravujem doma v 1000-litrovej nádrži pomocou čerpadla. Do nádrže si dám potrebné množstvo studenej vody, zapnem čerpadlo a dosypem potrebné množstvo cukru. Tako do hodinky dokážem pripraviť viac ako 550 l roztoku v pomere 3:2. Po prevoze roztoku do včelnice ide práca veľmi rýchlo, a keďže sa úle už neotvárajú a len sa plnia vedrá, aj samotná sliedivosť včiel je veľmi nízka.

Ideálne je kŕmiť navečer, keď včely obmedzujú letovú aktivity, alebo skoro ráno. Týmto spôsobom z nádrže hadicou, na ktorej je uzáver prietoku, sa roztok jednoducho dávkuje priamo do vedier. Ak sa kŕmi vo dvojici, jeden plní vedrá a druhý plně obracia na včelstvá, takže nie je problém takto zakŕmiť do dvoch hodín aj sto včelstiev. Vedro sa po naplnení

Plodiskový plodový plást po júlovom zakŕmení.

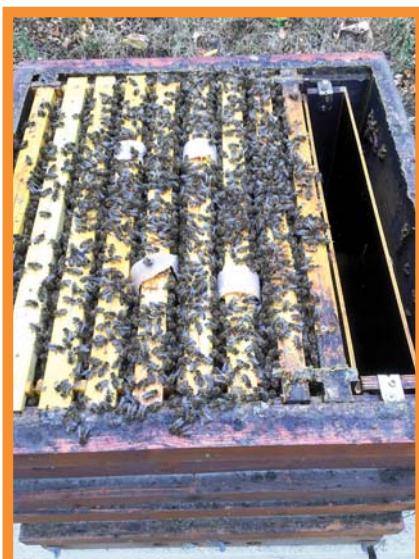
uzavrie, nad veľkým vedrom sa obráti a nechá sa odstreknutý, čím sa vytvára podtlak, a potom sa položí na dosky, ktoré sú na nadstavkoch. V prvej dávke dávam 10 kilogramov cukru, teda 13 litrov roztoku v pomere 3:2.

Vedro sa snažím položiť na úl' tak, aby navŕtané dierky, ktoré sú na jednej strane vrchnáka, boli v smere spádu a včely roztok vybrali až do dna. Po prvom dokrmení v júli vedrá odoberám a pred uskladnením ich všetky otváram a ponechávam položené za každým úlom, kde ich včely dočistia. Rabovky sa neobávam, vedrá sú väčšinou suché a včely ich len dočistia, aby sa pri stohovaní medzi sebou nelepili. Ideálne je, ak sa odobraté vedrá pootvárajú na večer a na druhý deň ráno sú vyčistené. Následne si ich nastohujem do seba a znova ich použijem až pri septembrovom kŕmení, ktoré už robím priamo do zúžených sedemrámikových plodísk po prehodení nadstavkov. Tých sedem vysokých rámkov zásob je vlastne osem uličiek pre budúci chumáč, čo je dostatočný priestor aj pri silných včelstvách.

Často pre včelárov vzniká otázka, kedy krmne nadstavky podložiť pod plodiská. Presný termín sa určiť nedá, nakoľko si treba všimnať, ako vo včelstvach prebieha plodovanie. Ak je plodovanie na ústupe a v plodisku nachádzame voľné nezapadolované miesta, je čas nadstavky prehodiť. V mojich podmienkach to je už okolo 20. augusta.

Včelstvá po prehodení nadstavkov záčnu tieto zásoby, ktoré sú pre ne v neprirodzenej polohe, prenášať a vyplňať nimi miesta po vybehnutom plode vo vysokom nadstavku. Do 15. septembra sú krmne nadstavky na 80 percent prázdnne bez zásob a to, čo v nich zostalo, včely doberú na jar. V tomto termíne si už robím septembrovú kontrolu zásob a v prípade potreby ešte dokrmujem priamo do vysokých plodísk, ktoré pokojne zalejem roztokom, aby som minimalizoval ďalšie plodovanie. Takto pripravené včelstvá sa len ošetrovajú v bezplodovom období od klieštika a môžu spokojne zimovať. Na jar to znova začne optimalizáciu na plod a komorovaním, ale o tom zase nabudúce.

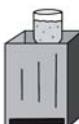
JOZEF BAJANÍK | FOTO AUTOR

Rozšírené plodisko s pásiakmi štavel'ky.

Vyčistenie vedierok včelami po odobratí roztoku.

ZLATOBYĽOVÝ MED POD LUPOU

Med z kvetov zlatobyle je jedným z posledných druhov medu získavaných počas včelárskej sezóny, preto je osobitne oceňovaný a očakávaný spotrebiteľmi, najmä vzhľadom na charakteristickú kyslastú príchuť, ktorá vyniká na pozadí ostatných medov. Aj vďaka zdravotným vlastnostiam, ktoré sa mu pripisujú, sa zlatobyľový med používa v široko chápanej prírodnej medicíne ako prostriedok proti kŕčom, bolesti a zápalu. Používa sa najmä pri ochoreniach močovej sústavy a pri prevencii obličkových kameňov vďaka svojmu močopudnému pôsobeniu.

CHARAKTERISTIKA PASTVY

Zlatobyľ (Solidago) je trváca rastlina rozšírená v Európe a v Severnej Amerike. Patrí do čeľade astrovitých (zložnokvetých) - Asteraceae (Compositae) a zahrňa asi 100 druhov [Burnie et al. 2005]. V Poľsku je jediným pôvodným druhom zlatobyle zlatobyľ obyčajná - *Solidago virgaurea* L., aj keď názov „obyčajná“ v súčasnosti nie je presný, pretože areály výskytu tohto druhu sa zmenšujú. Je vytláčaná druhmi cudzieho pôvodu, ktoré majú rýchlejší rast, sú tolerantnejšie k podmienkam stanovišta, navzájom sa krížia a sú bujnejšie, pokial' ide o hmotu výhonku.

Medzi časte druhu, bežne rastúce v Poľsku, patrí zlatobyľ kanadská - *Solidago canadensis* L. a zlatobyľ neskorá - *Solidago serotina* Aiton, známa aj ako obrovská - *Solidago gigantea* Aiton, ktoré v poľskej flóre získali štatút kenofytov. ^[1] Boli rozšírené ako okrasné rastliny, ktoré následne po intenzívnom rozširovaní zdiveli. Patria medzi invázne druhy. Zaraďujú sa do IV. (najvyššej) kategórie inváznosti ako druhy s veľmi veľkým vplyvom v Poľsku - známe je aj veľké množstvo lokalít, aj vysoká početnosť tejto rastliny, ktorá sa navyše stále zvyšuje. Táto vysoká expanzívnosť vyplýva z dokonalej

aklimatizácie, čím vytláča pôvodné druhy, vzhľadom na vysokú dynamiku rastu a efektívnu konkurenciu, pokial' ide o svetlo a živiny.

Rozmnzojuje sa semenami a koreňovými výbežkami, vytláča z prostredia iné druhy a veľmi rýchlo sa šíri vďaka schopnosti koreňov vylučovať látky, ktoré negatívne ovplyvňujú ostatné druhy rastlín rastúce v okolí (je to tzv. negatívna alelopaticia). Vďaka týmto schopnosťiam sa spomínané zlatobyle v krátkom čase rozšírili na veľkých plochách, najmä v oblastiach, kde sa upustilo od poľnohospodárskeho využitia, kde sa vyvinuli takmer zlatobyľové monokultúry. Vzniknuté polia zlatobyle znemožňujú obnovu pôvodných druhov, dokonca i malých stromov a kríkov, pretože je stažené klíčenie semien.

Zlatobyľ kanadská a zlatobyľ obrovská sa v Poľsku udomácnili už od 19. storočia, prvé údaje o zlatobylach boli zaznamenané v Malopoľsku v roku 1872. Dnes dominuje poľnohospodárskej krajine, za berá svahy železničných násypov, neobrábané plochy lúk a polí a dokonca čistinky uprostred lesa. Obdobie kvitnutia zlatobyle pripadá na koniec leta a začiatok jesene, preto sú na jednej strane významnou pastvou pre včely na konci včelárskej sezóny, najmä pre vysoký obsah cukru v nektáre.

Podľa výskumov Jachuľa et al. [2021] nektár zlatobyle kanadskej obsahuje 13,8 % sacharózy, 32,7 % fruktózy a 53,5 % glukózy; a nektár zlatobyle neskorej 18,3 % sacharózy, 35,1 % fruktózy a 44,6 % glukózy. Preto tieto druhy, aj keď sú klasifikované ako invázne, predstavujú atraktívnu potravinovú bázu, ktorá najmä na konci včelárskej sezóny dokáže uspokojiť potreby včiel prirodze - nám potravou, prípadne môže včelár ešte získať med, po ktorom je na trhu čoraz výšší dopyt. Na druhej strane sa uvádzá, že nekontrolované sa rozrastajúce polia zlatobyle nie sú schopné nahradíť rôznorodú živnú základňu pozostávajúcu z pôvodných druhov medonosných rastlín pre všetok opeľujúci hmyz [Kajzer-Bonk et al. 2016].

Naďalej podľa Denisowa [2011] invázne druhy zlatobyle v Poľsku môžu konkurovať pôvodným druhom bylín tvoriacich pastvu, okrem iného púpave alebo podbeľu, a môžu zvyšovať riziko hladovania opeľovačov. Sú známe prípady, keď sa na plochách, kde boli prítomné invázne rastliny, znížila diverzita opeľovačov až o 90 percent [Moroń et al. 2009]. Z tretieho uhla pohľadu, podľa výskumov Katedry botaniky a fyziológie rastlín na Prírodovedeckej univerzite v Lubline, môžu byť plochy porastené zlatobylou atraktívne pre včelárov, keďže bola zaznamenaná viac ako 80-percentná frekvencia včiel medonosných, ako aj veľká rozmanitosť divožijúcich opeľovačov, napr. čmeliakov a motýľov [Jachuľa et al. 2020].

Zlatobyľ obyčajná (angl. Golden rod, goldenrod, nem. Die Gewöhnliche Goldrute) je bylina, ktorá dorastá do výšky jeden meter. Listy sú elipsovité alebo vajcovité a na okrajoch zúbkované. Drobné zlatozlté kvety sú zhromaždené v úboroch (5 až 14 kvetov v jednom úbore), tie zasa v strapcovitých alebo metlinovitých kvetenstvách na vrcholoch stonky. Okrajové kvety v úbore, jazykovité, sú samičie, stredné kvety, rúrkovité, sú obojpolohlavé. Plodom sú nažky s páperím.

Rastie na čistinách, v húštinách a svetlých lesoch, na suchých lúkach a vresoviskách. Je nenáročná, pokial' ide o pôdne podmienky, odolná voči suchu aj mrazu, zaraduje sa medzi expanzívne rastliny. Vyskytuje sa na neobrábaných poliach, okrajoch ciest a svahoch, na železničných násypoch, v opustených lomoch a na plantážach stromov [Pliszko et al. 2017]. V medicíne sa používa vŕať zlatobyle obyčajnej (*Solidaginis virgaureae herba*) - sú to celé alebo sekané sušené kvitnúce nadzemné časti tohto druhu. Má silné močopudné účinky a je súčasťou bylinnej zmesi (Species diureticae) s takými istými účinkami [Farmakopea polska 2008].

Výťažnosť medu je 500 kilogramov na hektár a peľu 70 kg/ha [Sulborska 2019], ale vzhľadom oveľa menej početné plochy porastov tohto druhu nie je pre včelárov ľahké získať taký výsledok.

Zlatobyľ kanadská (angl. Canada goldenrod; nem. Kanadische Goldrute) má stonku holú alebo po celej dĺžke chlpatú, dorastá do výšky 1,5 metra. Listy sú pozdĺžne kopijovité alebo kopijovité, ostro pílkovité. Kvety drobné, zlatozlté, zhromaždené do malých úborov, tie zasa do jednostranných metlinovitých súkvetí s centrálnou osou a ohnutými bočnými rozvetveniami. Okrajové kvety sú jazykovité. Plodom je tiež nažka s páperím. Rastie na úhoroch, ruderálnych stanovištiach a riečnych naplavneniach.

Zlatobyľ kanadská okrem iného prispieva k zvýšeniu pH pôdy, obsahu dušíka, uhlíka a organických látok, čo spôsobuje zmeny pôdnich vlastností, a tým znižuje možnosti pre uchytenie sa iných druhov rastlín na danom území. Nachádza sa na európskych zoznamoch inváznych druhov, ktoré predstavujú významné ohrozenie pre prírodné prostredie. Uvádzá sa na tzv. čiernych zoznamoch inváznych druhov v mnohých európskych krajinách. Účinným spôsobom boja proti nej je kosenie dvakrát ročne (v máji a auguste) počas niekoľkých po sebe nasledujúcich rokov. Jej elimináciu urýchľuje výsev zmesi tráv a bylín.

Výťažnosť medu u zlatobyľ kanadskej je pri vhodných podmienkach počasia dokonca až 800 kg/ha, pričom výťažnosť peľu je 45-90 kg/ha. [Sulborska 2019].

Zlatobyľ neskorá, inak nazývaná obrovská (angl. November goldenrod, nem. Riesen Goldrute), dorastá do výšky dva metre. Má zelenú alebo tmavopurpurovú stonku pokrytú voskovým povlakom, v hornej časti chlpatú. Okrajové kvety sú dlhšími jazykmi ako stredové kvety, zhromaždené v početných úboroch, ktoré na rozvetveniach výhonku vo vrchnej časti tvoria pyramidálne metlinovité zloženie súkvetie. Začína kvitnúť neskôr ako zlatobyľ obyčajná, od augusta [Podbielkowski a Sudnik-Wojcikowska 2003; Rutkowski 2007]. Rastie v záplavových oblastiach v údoliach riek, pozdĺž priekop a v zníženinách terénu, ako aj v húštinách a v svetlých lesoch [Jakobs et al. 2004]. Je to tolerantný druh, pokiaľ ide o typy pôd, ich zloženie a pH, a tiež pokiaľ ide o rôzne klimatické podmienky [Jakobs 2004]. Krížením so zlatobyľou kanadskou tvorí druh Solidago ×niederederi Khek.

Výťažnosť medu sa stanovuje na úrovni až do 700 kg/ha pri priaznivých pôdnich a poveternostných podmienkach a výťažnosť peľu okolo 25-50 kg/ha [Sulborska 2019].

ZLATOBYĽOVÝ MED

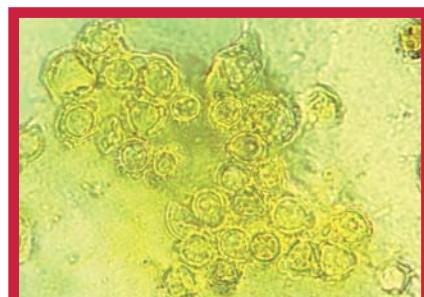
ORGANOLEPTICKÉ VLASTNOSTI

Farba zlatobyľového medu (zo zlatobyľ obyčajnej, kanadskej alebo neskorej) je v závislosti od podielu peľu z tejto rastliny svetložltá, žltá a dokonca až oranžová. No po kryštalizácii sa mení na krémovožltú. Med rýchlo podlieha kryš-

talizácii do drobnozrnnej podoby. Dá sa vycítiť mierne kyslúčia príchuť s citrusovou arómou. Avšak vzhľadom na neskorú dobu kvitnutia, a tým spôsobené ľahkosti so získaním úplnej zrelosti medu (príslušného obsahu vody na úrovni nie vyššej ako 20 percent), zlatobyľový med často podlieha fermentácii.

CHEMICKÉ ZLOŽENIE

Vzhľadom na bohatý obsah flavonoidov v nektári kvetov zlatobyľ kanadskej a neskorej, takých ako kvercetín (kvercetín ramnozid, kvercitrín), kvercetín rutozid (rutozid) a kemperol; ako aj triterpenové saponíny typu olean-12-én (na úrovni 0,2-0,3 %), kyselina polygalová, saponíny B, C, D, E; ako aj početné esenciálne oleje (0,12-0,5 %), ako sú gamma-kadinén, alfa- a beta-pinén, myrcén, limonén a germakrén D, získava zlatobyľový med špecifickú vôňu, kyslúču arómu s nádykom citrusových plodov a liečivé vlastnosti využívané najmä pri prevencii ochorení močových ciest [Blaschek Wichtl-Teedrogen 2016; Hiller a Melzig 2010; Lube-Diedrich 2015; Dingermanni et al., 2011].

Usadenina zlatobyľového medu s početne sa vyskytujúcimi peľovými zrnkami zlatobyľe. Mikroskopická fotografia pri zväčení 40x.

Vedci zamerali osobitnú pozornosť na jednu z prachových zložiek, ktorá je v podstatnej miere zodpovedná za špecifickú arómu zlatobyľového medu, čiže na germakrén D. Preto bola určená ako markerová zlúčenina na identifikáciu tohto druhu medu [Amtmann 2010].

POŽIADAVKY NA AKOSŤ

Požiadavky na akosť pre medy stanovuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/63/EÚ z 15. mája 2014, ktorá mení a dopĺňa smernicu Rady 2001/110/ES a na jej základe schválené Nariadenie polského ministra polhohospodárstva a rozvoja vidieka z 3. októbra 2003 vo veci podrobnych požiadaviek, pokiaľ ide o predajnú akosť medu (polská zbierka zákonom Dz. U. 2003.181.1773) s neskoršími zmenami, nadobudnutie platnosti ktorého nahradilo polskú normu - Miód pszczeli (Včelí med) PN-88/A-77626.

Percentuálny obsah hlavného peľu pre jednotlivé druhotné nektárové medy určuje vyššie uvedená polská norma. Pre väčšinu druhov (vrátane zlatobyľových)

podiel hlavného peľu nemôže byť nižší ako 45 percent. Opis metódy v oblasti označovania podielu hlavného peľu v mede sa nachádza v Nariadení polského ministra polhohospodárstva a rozvoja vidieka zo 14. 1. 2009 (Polská zbierka zákonov Dz. U. č. 17, pol. 94 bod VI) a minimálne percentuálne podielu hlavného peľu sú uvedené v už neplatnej polskej norme (PN-88/A-77626 Miód pszczeli).

STAVBA PEĽU NA PRÍKLADE SOLIDAGO

Zrňko peľu zlatobyľe má tvar monády, neveľkých rozmerov (16-27 µm), preto sa zahŕňa do skupiny malých peľov. Peľ je okruhly alebo mierne trojuholníkovitý, sféroidný. Spóry peľu sú izopolárne, tzn. obe pôlové plochy sú rovnaké. Tri apertúry sa nachádzajú na povrchu spór vo forme brázdovo-pórovej, ich priemer je asi 4,2 µm. Povrch exiny je nepravidelne zvlnený s početnými ostaťatými výstupkami (echinate). Má jednovrstvovú intinu.

ZDRAVOTNÉ PRÍNOSY

Zlatobyľ má ako bylinkárska surovina široké použitie v alternatívnej medicíne vďaka močopudnému, detoxikačnému, protizápalovému a žľcopudnému účinku. Farmakologická aktivita zlatobyľe je výsledkom prítomnosti mnohých biologicky aktívnych zlúčenín vrátane fenolových, a najmä prínosná je kyselina ferulová identifikovaná v mede zlatobyľe [Kalemba D 2000; Deepa a Ravichandiran 2010].

Zlatobyľový med pôsobí močopudne a žľcopudne, protizápalovo a spazmolyticky na močovopohlavné ústrojenstvo. Odporúča sa pri močových kameňoch, zápaloch močového ústrojenstva, vysokom tlaku, opuchoch, poruchách močenia a vylučovania žľče. Zlepšuje močenie pri zváčení prostata a jej zápalu [Rožański 2016]. Zlatobyľový med sa používa aj pri liečbe kataru dýchacej sústavy. Z vedeckého hľadiska je to opodstatnené vzhľadom na obsah triterpenových saponínov v zlatobyľovom nektáre a zlatobyľovom mede [Hoffmann 2003; Gazmend 2009; Skidmor-Roth 2010].

DR INŽ. MARTA BURZYŃSKA
KATEDRA BIOCHÉMIE A ANALÝZY
POTRAVÍN, FAKULTA POTRAVINÁRSKÝCH
VIED A VÝŽIVY, PRÍRODOVEDECKÁ
UNIVERZITA V POZNANI
FOTO AUTORKA | PIXABAY.COM
ZDROJ: PASIEKA 1/2022

[1] Kenofity alebo neofity - sú druhy rastlín s cudzím pôvodom (antropofit), ktoré nepatria do pôvodnej flóry. Za hraničný dátum udomácnenia kenofitov sa prijíma výprava Krištofa Kolumba do Ameriky, čo spustilo migráciu druhov v nebývalom rozsahu.

Literatúra je k dispozícii na stránke www.pasieka24.pl.

Pismo
Pasieka
... dla pszczelarzy z pasją

PŘELÉČIT A ZAKRMIT

Vážení přátelé, ačkoliv jsem si myslí, že už jsem vyčerpal snad všechny důležité informace, to množství dotazů a žádostí mi ukázalo, že je a zjevně bude i nadále nutné předávat spoustu informací, které považuji za nutné pro poučení včelařů. Proto prosím, neprestávejte mi posílat své dotazy a žádosti o radu, budu se v následujícím ročníku snažit co nejvíce odpovědět tak, aby informace byly užitečné všem včelařům.

Ačkoliv je léto ještě v plném proudu - včely už vidí následující období. V českých zemích je to zpravidla po sv. Anně, tedy po 26. 7. kalendářního roku. Zde se láme dosavadní činnost včel, které dosud měly hlavní úkol, a to sběr všech produktů, které jim příroda doposud nabízela - pyl, nektar, popř. medovice. Matka je na vrcholu svého výkonu v kladení a zajišťuje dostatek vajíček, aby úl měl co nejvíce kvalitních mladých dělnic.

Avšak po svátku sv. Anny se v úlech mnohé změní - příroda značně omezila vlivem horka a zpravidla i sucha svou nabídku (všimněte si, že v této době příroda najednou jakoby zešedne... je to zvláštní jev a když se jej naučíte pozorovat, víte přesně bez ohledu na datum, kdy se v přírodě udála ta zvláštní změna - kdy se tzv. zlomil rok). Včely v této době by měly mít víceméně plné úly medních zásob a hromady pylu.

A právě na tomto vrcholu se včelstva rozhodují vytvořit zvláštní upravené včely - tzv. „zimní generaci“ včel, tedy včel, které vynikají tím, že mají obrovské tukové tělesko a změněný systém hormonů a jsou určeny k tomu, aby zvládly dlouhý maraton zachování včelstva a matky do dalšího roku a na konci zvládly sprint v podobě výchovy nové generace včel, které již zajistí rozvoj včelstva a využití nové snůšky z jarní nabídky přírody.

Velmi rád bych se tu zmínil o jednom velmi důležitému faktoru, který zásadně určuje život včel a přitom jeho neznalost nebo nerespektování včelaři způsobuje fatální chyby a rozhoduje o osudu celého včelstva - a tím je právě to, aby zimní včely měly co největší tukové tělesko. To

totiž včelám zajišťuje spolu s jinými faktory jejich „dlouhověkost“.

Nyní budu zde opisovat otázky tak, jak mi od včelařů chodily, a uvidíte, kde z výše uvedeného dělali chyby.

Proč mi uhynuly krásné silné včely v říjnu - vždyť jsem je nakrmil, to musel být jedině Varroa?

Tato otázka mi přišla snad 30x a když jsem včelaře zpovídral, tak jsem se dozvěděl následující informace:

► **V letě veliké sucho nebo naopak se deště střídaly co 2-3 dny a včelaři našli v úlech včelstva bez zásob a divili se, že musí začít krmit...**

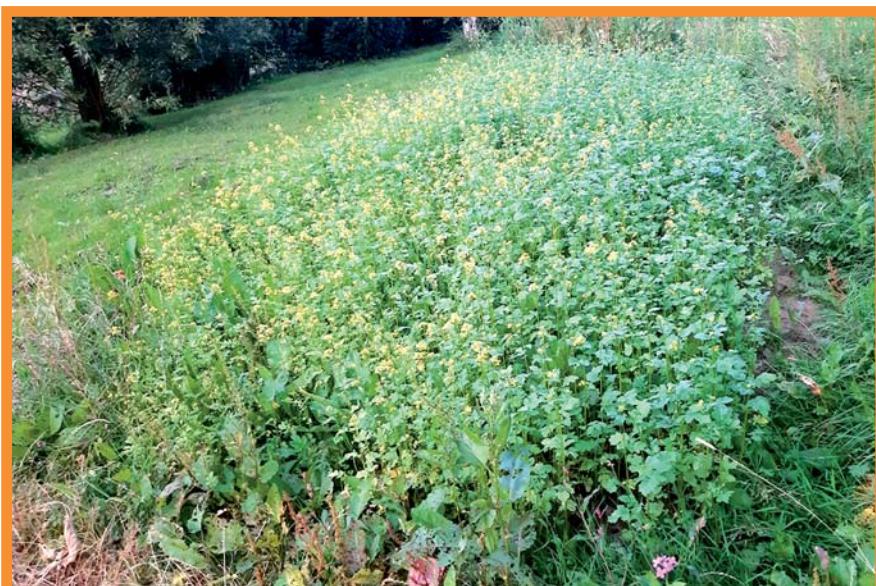
- Rostliny neposkytovaly dostatek různorodých pylů, nektária nabízející včelám nektar za opylení byla buď vyschlá, nebo naopak deště vyplachovaná a včely neměly dostatek zdrojů pro výchovu silné a zdravé zimní generace. Proto pokračovaly ve výchově pouze „letních“ včel a ty díky omezené životnosti postupně odcházel z úlu až nezbily skoro žádné včely a včelař našel v úle hrozinek zimních včel s matkou.

ly přípravě na výchovu „zimních“ včel, musely se věnovat jiným činnostem a až tuto práci udělaly, bylo již pozdě.

Jak sami vidíte, je otázka chování přírody i včelaře v tomto období velmi zásadní pro další život včelstva. Jakékoliv nerespektování vzájemných vztahů včelstvo - příroda a lidská chameťost a hlučnost mají za následek velmi vážné ohrožení dalšího života včelstev.

A nyní něco malinko k tomu roztočí Varroa destructor - je konečně nade vši pochybnost prokázáno, že jeho cílem je dostat se k tukovému tělesku včel a tím se živit. Ve svých důsledcích tak ohrožuje nejvíce právě onu „zimní“ generaci včel. A k tomu, když se k němu dostane, tak ještě navíc přenáší stále se zvyšující množství poznaných virů.

Můj bývalý učitel a pozdější kolega ze včelařské školy v Nasavrkách - pan MUDr. Dvořák - člověk, který mi dal skutečně mnohé a kterého jsem si skutečně moc vážil jako člověka i odborníka, mi kdysi ukazoval, jak se snažil prosadit in-

Záhon s pečlivěji rastlinami by mal být pri každej včelnici.

► **Včelař si v létě liboval, jak vytočil veliké množství medu, až snůška postupně upadala...**

- Včelař udělal fatální chybu - v touze po medu jim vytočil neuměrně vše, co mohl. Včely permanentně ruší a včely v tom nejdůležitějším období, kdy měly mít plné zásobníky medních a pylových zásob, měly starosti s tím, kde vzít další zásoby z tenčící se nabídky přírody (někde v té době už je potom nabídka minimální a o pestrosti se vůbec nedá mluvit) a ještě neustále opravovaly plasty po „dobyvačných nájezdech“ včelaře. Takže místo toho, aby se věnoval

tenzivní zálečení včel právě v tomto období, aby se minimalizoval dopad roztoče Varroa na zimní generaci. Bohužel díky zejména komerčním včelařům, kteří argumentovali tím, že by tak přišli o medovicovou snůšku (mezi námi, kolikrát za život se medovicová srpnová snůška provede) a kteří vyvijeli až neskutečnou aktivitu, aby toto překazili, lécíme intenzivně až v podzimních měsících, a to je z hlediska ochrany „zimní generace“ včel vzhledem k výše uvedenému již pozdě. Část těchto včel má již svá tuková těleska roztočem poškozena.

Nechám na vás, ale já začal intenzivně léčit podle rady kolegy MVDr. Dvořáka a vidím, že to vcelámu prospívá - je to moje osobní zkušenost - a nebojím se v této době použít i vyvíječ BeeTEC, který dokáže dostat aerosol i k otevřeným buňkám, a to díky zvýšenému proudu vzduchu jako nosiče.

Co naopak můžete udělat pro to, aby jste sami včelstvům napomohli tuto „zimní generaci“ včel vytvořit s co nejmenším úsilím - opět budu uvádět osobní příklad.

Domluvil jsem se se sousedy a i na své vlastní zahradě jsem všude na záhonky a políčka ihned po sklizení rané zeleniny nebo na políčka, která by zůstala ladem, nechal rozsypat směs svazenka - hořčice - řepka. Ta směs má tu výhodu, že jednotlivé druhy nakvítají postupně, udusí pod sebou jiný plevel a pokud se mi povede je sklidit, mám semeno na další výsadby.

A přesně v období, kdy odkvetly lípy a příroda kromě trochy ostružin a zlatobýlu nenabízela vůbec nic, rozkvétly tyto plochy a máte vidět, jak je dovedou včely intenzivně využívat, i když to jsou plošky o velikosti záhonů nebo jako u mne plochy 4x10 m. Žádná plocha není dost malá, aby mohla zůstat ladem.

Pro dvě testovací včelstva a tento několikaletý pokus jsem měl k dispozici plochu pro směs v celkové rozloze 6x10 m (dělenou na menší plochy) a čtyři keře máty. Z okolní přírody se jednalo jen o roztroušené rostliny plevelů a osamělé keře ostružin, vratiče a zlatobýlu. Tento množství rostlin stačilo pokrýt doplňování zásob pylu a to tak, že množství měřené pylové plochy pláštů se nezmenšovalo - naopak cca 2 dm² ještě přibyla (měřeno spec. měřítkem, které používám i při výuce) - tzn. byla vykryta mezera v nabídce přírody.

Druhým velikým pomocníkem v této době jsou keře rozchodníků a zejména máty. Bylo až neuvěřitelné, jak se včely a další hmyz snažil tyto využít. Přitom se jednalo jen o pár keřů máty. Po odkvětu máty keře jednoduše posečeme a máme tak zajištěno, že my dostaneme lístky zjara pro chutný nápoj a včeličky v letě prostřený stůl s pylom.

Milí včelaři, ruku na srdce - je to jen o tom přemýšlet a nebát se práce navíc.

Ale nyní zpět k tvorbě „zimní generace“ včel - tato se zakládá právě po sv. Anně a její tvorba vrcholí v době kolem 26. 8. tak, aby do cca 15. 9. tato generace byla na světě. V dalším období se podmínky pro úspěšný rozvoj této generace velmi mění - klesají teploty ve dne i v noci, což má za následek nutnost větší spotřeby energie pro zahřívání plodu a příroda je již namnoze vyčerpaná a poskytne max. doplnění zásob na zimu - a to spíše jen pyl. Takže pozdější chov nemá již z energetického hlediska a bilance zásob smysl.

Na zber posledného peľu nie je nikdy neskoro.

Jak vidíte sami, není vůbec jednoduché zvládnout úspěšně se včelstvy toto období a díky měnící se přírodě i zajistit podmínky, na které byly včely zvyklé. Těším se opět na vaše dotazy a budu se sna-

žit formou dalších článků tyto dotazy pro širší včelařskou veřejnost zodpovědět.

Ať se daří vám i vašim včeličkám.

ROMAN HOŠEK | FOTO AUTOR

INZERCIA

VÝROBA A PREDAJ VČELÍCH ÚĽOV

úle typ - B, CS | rámkы - E, B, CS

rojáky | křimidlá | varroa dná

peľochytové dná | plastové dná a křimidlá

Predaj včelárskej potrieb

- ochranné odevy
- materské mriežky
- pomôcky pre včelárov
- medomety
- potreby pre prácu s medom a voskom
- cukrové cesto a iné

Kontaktujte nás!

Predajňa - **053 / 447 32 26**

Predaj včelárskej potrieb - **0917 808 067**

Výroba úlov a rámkov - **0907 620 756**

stolmaj232@gmail.com | 053 51 Kluknava 232 | www.stolmaj.sk

Lukáš Čelko:

PRESADIŤ SA S MEDOM V ÍRSKU JE ŢAŽKÉ

V roku 2012 som sa prestáhoval do Írska. Doma na Slovensku sme na sladenie vždy používali len med, ale v Írsku som v tom čase nevedel nájsť med priamo od včelára za rozumnú cenu. V bežných obchodoch, ako je napríklad Tesco, kilo medu stálo približne osem eur, dnes je na úrovni asi 10-12 eur za kilo. A to je med, ktorý je zmesou európskeho a mimoeurópskeho medu. Írsky med som vtedy našiel iba v špecializovaných Health stores alebo na farmárskych trhoch a cena bola cca 8 eur za 227 gramov (pol libry), čo je asi 30 eur za kilo.

Rámik z medníka so zavieckovaným medom.

Skrátku mi v Írsku chýbal dobrý med za rozumnú cenu, a tak som si povedal, že keď chýba mne, bude chýbať asi aj iným. A nechal som si dovezť prvých 50 pohárov medu. Povedal som si - čo nepredám, zjeme doma s manželkou. Najprv som slovenský med priamo od včelára ponúkol medzi slovenskou komunitou v Írsku a predal som ho viac, ako som čakal. Takže veľmi skoro som si dal dovezť ďalších 50 kilogramov a potom ďalších.

Ako išiel čas, získal som aj iných ako slovenských zákazníkov. Raz mi v práci kolega povedal, že jeho otec otvára kaviareň a rád by tam predával môj med. Tak som si otvoril živnosť a registroval som sa na ministerstve polnohospodárstva, jedla a mora ako balič medu. A začal som ponúkať med do obchodov a kaviarní. Postupom času som dovážal aj iné produkty, napr. medové koláče Marlenka, čokoládu z Lyry alebo lyofilizované ovocie z Brixu. Boril som sa však s lokálnym patriotizmom. V mnohých obchodoch som mohol ponúknut' aj ten najlepší med na svete, ale ak nebol z Írska, skrátku ho nezobrali na poličky, hoci je slovenský med oveľa lacnejší a pri najmenšom takej istej kvalite. Tak som rozmýšľal, že začнем včeláriť.

Dlho som to zvažoval a nakoniec som sa dohodol s Jonathanom, ktorému som ako prvému dodával med do kaviarne, a do jeho záhrady sme dali nás prvý úľ. A začal som včeláriť. Predtým som mal len teoretické skúsenosti od včelárov, ktorí mi med dodávali. Samozrejme, párkrát som navštívil včelnice na Slovensku, takže som poznal aj základnú včelársku terminológiu. Takže keď som niečomu nerozumel na včelárskom kurze a preklaadal som si anglické výrazy, vedel som, o čom je reč.

Až počas kurzu som sa dozvedel, že vlastne existuje mnoho poddruhov včely medonosnej. V Írsku je pôvodná európska včela medonosná čierna. Ďalšia vec, čo ma prekvapila, bola, keď som si objednal prvé medníky. Bola to hľavne rámiková miera. Do medníka sa zmesť 10-11 rámikov, ale rozmer národného rámika je len 34x12 centimetrov. Používajú sa aj iné rozmery, ale tento je najrozšírenejší.

Momentálne mám dve včelnice, spolu sedem úlov. Tri mám na streche hotela blízko mora a štyri v záhrade u Jonathana. Čo sa týka produkcie medu, od včiel, ktoré mám ďalej od mora, získam asi 40-50 kg medu za sezónu a vytáčať sa dá dvakrát do roka bez kočovania. Kočovať sa tu však chodí iba na vres na miestne pahorky. Vresový med je veľmi cenéný, ale chodí ho zbierať iba pári včelárov. Jednak kvitne až v poloviči augusta, čo je dosť neskoro, a je veľmi tuhý, takže sa musí vykrajovať ako plastikový med alebo lísovať. Tak či onak sa použije aj včelie dielo, ktoré musia včely na novú sezónu vystavať. U včiel, ktoré mám na streche hotela blízko mora, mám nižšiu produktivitu - asi 30-40 kg na rodinu.

Moje úle na streche Fitzpatrick Castle Hotela.

Farba medu z mojej produkcie.

Európska včela medonosná čierna na rámiku z plodiska.

Med, ktorý vyprodukujem, má tmavú farbu, až takú tmavú ako medovica a veľmi špecifickú chuť. Je to kvetový med hľavne z lipových kvetov - v mestských parkoch je tu veľa líp. A má príjemnú mäťovú dochut' - asi majú Íri v záhradách veľa mäty. Obsah vody je 18 percent. Zo strechy hotela budem ešte len prvýkrát vytáčať, tak som zvedavý, aký bude.

Čo sa týka ďalšieho rozvoja, najskôr by som rád rozšíril počet úlov a potom začal kočovať aj na vres. Med zo Slovenska stále dovážam a plánujem založiť aj vlastnú včelnicu na Slovensku a najat' včelára, ktorý by sa mi o včely staral.

S POZDRAVOM LUKÁŠ ČELKO
WWW.FARMBOY.IE
LUKAS@FARMBOY.IE
FOTO ARCHÍV AUTORA

PERMAKULTÚRA - DOBRÁ SPRÁVA PRE VČELY

Ako som vám v ostatnom článku o včelnej záhrade snov (Dymák 7+8/2022) slúbil, že sa vrátim k téme permakultúry, tak svoj slub plním. Permakultúra je pojem, ktorý sa čoraz viac dostáva do povedomia aj v našich zemepisných šírkach a získava si svojich priaznivcov. Jej stúpajúca popularita je dobrou správou nielen pre naše včely, ale aj celkový stav krajiny a biodiverzity v nej. Permakultúrna záhrada je akýmsi protipóлом sterilných zelených pústí v podobe anglických trávnikov lemovaných tujami. Podíme sa pozrieť na to, čo sa za týmto pojmom skrýva a ponorme sa do tajov a krás prírodných vzťahov pracujúcich v náš prospech.

Mnohí nad permakultúrou krútia nosom ako nad akýmsi moderným huncútstvom, avšak neprávom. Už naši prastarí rodičia využívali niektoré jej princípy. Pojem permakultúra pôvodne pochádza zo spojenia anglických slov permanent agriculture, čo môžeme preložiť ako permanentné alebo udržateľné poľnohospodárstvo. V dnešnej dobe je už ale chápána ako permanent culture - udržateľný spôsob života. Permakultúra totiž nie je súbor skostnatenej pravidla a pouciek. Je to spôsob myšlenia, živý organizmus prispôsobujúci sa meniacemu prostrediu a životným podmienkam. A tak sa začala postupne rozširovať o ďalšie odvetvia, ktoré nahliadajú nekonvenčným spôsobom na architektúru, sociológiu, ekonomiku atď.

Moderné poľnohospodárstvo a záhradkárstvo je prakticky v permanentnom vojnoveom stave s prírodou. Bojujeme s burinou, škodcami, ochoreniami a pritom často ničíme množstvo užitočných organizmov, čím nadálej prehľbujeme nerovnováhu a musíme používať čoraz ďalšie kalibre. Tento spôsob uvažovania je časovo a energeticky náročný, poškodzuje a kontaminuje pôdu a vodu, ohrozuje množstvo živočíšnych druhov vrátane opelovačov. Verím preto, že práve tu vo včelárskej komunitre si nájde permakultúra množstvo nových nadšencov a hlavne praktikov! Prejdime teda k veci.

ČO TO VLASTNE JE PERMAKULTÚRA?

Permakultúra je úspešný prístup k na-vrhovaniu vysoko produktívnych trvalo udržateľných záhrad, balkónov, ovocných

Silvia Maslaňáková, 10 rokov: Najkrajšia záhrada na svete

sadov, parkov, lesov či fariem, ale aj ľudských usadlostí, obcí, sídlisk a miest. Jej dizajny boli už otestované na všetkých kontinentoch a vo všetkých typoch klimatických podmienok a kultúr a dajú sa aplikovať na všetky sféry ľudskej činnosti.

Základnými princípmi permakultúry sú pozorovanie prírodných zákonitostí a fungovanie v harmónii a súlade s prírodou. V praxi to znamená využívanie funkčných vzťahov a biologických interakcií medzi jednotlivými druhami rastlín, živočíchov a mikroorganizmov odpozorovaných v prírode. Ak sa nám tie-to zásady podarí preniest do záhrady,

bude fungovať rovnako rovnovážne a samozrejme ako nepoškodený prírodný biotop. Účelom je vytvoriť fungujúci ekosystém, ktorý nám pri minimálnych vstupech (práca, materiály) bude prinášať primárny úžitok, ktorý nevyčerpáva pôdu a celkovo prírodu vôkol nás.

Ak ste začačený na dokonale okopané hriadky bez buriny, doplnené úhladne zastrihanutým trávnikom, bude pre vás permakultúrna záhrada skutočným kultúrnym šokom. Na prvý pohľad neusporedaný chaos je v skutočnosti sofistikovaný systém využívajúci vzájomné prospéšné vzťahy inšpirované prírodou.

Veda neustále odhaluje nové prepojenia a vzájomné vzťahy v prírode. Prakticky všetky živé organizmy sa navzájom priamo či nepriamo ovplyvňujú. Ich vzájomné vzťahy môžu byť pozitívne, neutrálne alebo negatívne. My sa snažíme využívať pri komponovaní výsadby tie pozitívne vzťahy v naš prospech.

TREBA MAT OTVORENÉ OČI

Jeden príklad pozitívnej interakcie som spomíнал v texte k návrhu záhrady z letného dvojčísla a dovolím si vrátiť sa k nemu. Tento vzájomný vzťah sa mi nepodarilo dohľadať v žiadnej literatúre, vznikol náhodou a vďaka pozorovaniu sa mi podarilo odhaliť jeho podstatu. V tesnej blízkosti egreša každoročne nadpadnutého americkou múčnatkou sa náhodne vysemenal echinacea purpurová. V tej sezóne múčnatka napadla iba polovicu kríka, druhá polovica pri echinacei bola zdravá. Následne sme echinaceu zasadili aj z druhej strany a múčnatka sa už tri roky neobjavila. Echinacea, ktorá sa vo fytoterapii u ľudí používa na posilnenie imunity, má evidentne priažnivý vplyv aj na rastliny. Rozsah tohto pozitívneho vzťahu na rastliny, na ktoré pôsobí, treba ďalej skúmať a môžete sa pridať.

Jednou z krás permakultúry je, že každý z nás môže prinášať nové poznatky a pozorovania. Je premenlivá a tvárska, v každej oblasti má svoje špecifiká. Aj keď koncept permakultúry má už viac ako tri desať rokov, ani zdáleka sa nám ešte nepodarilo odhaliť všetky využiteľné vzťahy v prírode.

Permakultúra nie je zameraná iba na produkciu potravy, dôležitým rozmerom je vytváranie príjemného životného priestoru pre človeka. Vytvárame celky, či už sú to malé záhrady, včelnice, alebo rozsiahle rodové statky, ktoré pôsobia harmonicky a pomáhajú nám vrátiť sa do duševnej rovnováhy v dnešnom rýchлом a stresujúcim svete. Pozitívny vplyv zdravého prírodného prostredia na ľudské telo a psychiku je podložený mnohými vedeckými štúdiami. Prečo si teda takéto prostredie nevytvoriť na mieste, kde žijeme alebo trávime voľný čas? Veřím, že zdravý a fungujúci ekosystém pozitívne vplýva aj na včelstvá, ktoré sú v nôm umiestené.

V tomto diele sme si vysvetlili, čo to vlastne je permakultúra, aké sú jej ciele a dva základné stavebné kamene – pozorovanie a využívanie prírodných principov. Keď už máme tieto základy, môžeme sa v ďalších dieloch vrhnúť na vysvetlenie niektorých pojmov a systémov permakultúry, ktoré následne spojíme do funkčných celkov. Dúfam, že sa pripojíte ku mne pri skúmaní fascinujúcej pavučinnej života.

ANDREJ DEVERA

V Istanbulu na včelárskom kongrese Apimondia 2022.

APIMONDIA 2022: DYMÁK JE ZLATÝ

Súčasťou medzinárodného včelárskeho kongresu Apimondia bola aj súťaž časopisov a periodík zameraných na včely. Časopis Dymák obstál v konkurencii etablovaných zahraničných časopisov a od porotcov si vyslúžil ocenenie v podobe zlatej medaily. Strieborná medaila sa ušla britskému časopisu Bee Craft a bronzová poľskému časopisu pre včelárov Pasieka.

Pocitu v podobe zlatej medaily chápem ako ocenenie práce a snahy všetkých autorov a včelárov, ktorí do Dymáka píšu, kreslia alebo fotia. Je to ocenenie aj pre vás, našich čitateľov, ktorí viete, čo je dobré, a čítate „zlatý“ časopis. Ako povedal klasik: „Úspech zaväzuje!“ Ocenenie teda beriem ako ďalšie potrebné palivo pre náš Dymák, ktoré pretavíme do skvalitňovania obsahu. Ďakujem vám všetkým, že ste súčasťou tohto zlatého príbehu. Ideme ďalej.

MICHAL PETRUŠKA | FOTO AUTOR

Slovenský zväz včelárov organizuje
XIII. Celonárodnú včelársku výstavu v Banskej Bystrici
SOŠ Pod Bánošom 80

17. septembra 2022

Naše včely nám tvoria náš svet

8.00 - 9.00 prezentácia hostí a účastníkov výstavy, ľudová hudba Jána Maka
 8.50 - 9.10 vystúpenie žiakov Ludovej školy umeria J. Cikkera, Banská Bystrica
 9.10 - 9.20 otvorenie výstavy
 9.20 - 9.35 dialóg biskupa Jána Jakuba ADAMIHO s riaditeľom školy na tému súčasnosti v porovnaní s minulosťou
 9.35 - 9.45 slávnostný príhovor podpredsedu SZV Mgr. Karola Klimenta
 9.45 - 10.00 príhovory hostí
 10.00 - 10.30 slávnostné ukončenie štúdia absolventov odboru včelár, včelárka

od 10.30 odborné prednášky spojené s odpovedami na najčastejšie otázky na témy:

- Jan Ondrášek (Francúzsko) a Helena Proková - skúsenosti francúzskych včelárov s ázijským sršňom VespaVelutina - Premiéra dokumentu STV na spôsoby boja proti Vespa Velutina vo Francúzsku
- Juraj Toporčák (Slovensko) - Lieky a s tým spojené problémy vo včelárstve
- Róbert Chlebo (Slovensko) - Súčasná situácia v obchode s medom vo svete
- Pavel Filo (Slovensko) - Ako zazimovať a zimovať včelstvá v podmienkach jesene 2022

SPRIEVODNÉ AKTIVITY PRE DETI A VEREJNOSŤ

10.30 - 11.00 slávnostné otvorenie rekonštruovaných dielni pre odborný výcvik odboru včelár, včelárka

13.00 - 14.00 praktické ukážky štepenia medonosných stromov

MOŽNOSŤ NÁVŠTEVY APIMONDÉKA
VYSTAVOVATEĽOV A PREDAJCOV VČELÁRSKÝCH POTRIEB NÁJDETE
OD 8.00 HOD V PRIESTOROCH SOŠ POD BÁNOŠOM 80, BANSKÁ BYSTRICA

VSTUPNÉ 2,50 €
DIEŤA DO 15 ROKOV V SPRIEVODE DOSPELEJ OSOBY VSTUP ZADARMO
KAŽDÝ NÁVŠTEVNÍK DOSTANE PO ZAKÚPENÍ VSTUPENKY AKO DARČEK
ODBORNÚ VČELÁRSKU PUBLIKÁCIU

INZERCIA

ZAVÍJEČ VOSKOVÝ A PODMOR

Zavíječ voskový vlastně není včelí produkt, ale úzce se včelami souvisí. Jedná se o drobného motýla, který nám včelařům rádně ztrpčuje život. Především tím, že nám uskladněné souše dokáže rádně zdecimovat. Je ovšem zajímavé, že od té doby, co jsem začala vyrábět vlastní tinktuру ze zavíječe, tak ho v uskladněném díle moc nemám. Skoro bych řekla, že si to navzájem řekli, a tudíž mám velký problém, z čeho dělat tinktuру.

Tinktura se dělá z larev, pavučin a výkalů. Někdo dělá pouze z larev, někdo je mixuje, já osobně vezmu vše dohromady a ve stejném poměru, jako když dělám propolisovou tinktuру, zaliju 40° vodkou. Nechávám 6 týdnů uležet a občas s tím zakvedlám. Mám vyzkoušené, že z jedné „náplně“ mohu udělat až tři tinktury, aniž by se účinky změnily.

Předem ale upozorňuji, že jak to hnusně vypadá, tak to hnusně smrdí, a ještě hůř chutná. Osobně používám takтиku, že požadovaný počet kapek nakapu do štamprdle, dám do toho lžíčku medu, zaleju vodou, rozmíchám a teprve takto konzumuji. Co se týká dávkování tink-

tury, v několika zahraničních (především ruských) odborných knihách jsem zjistila, že existuje několik způsobů. Někdo na vrhuje 1 kapku na rok života (u dětí max. 10 kapek) a to celé za jeden den. Jiní zase dávají dávky, které se rovnají 1 polévkové lžíci, a to 3x denně.

Mě osobně se osvědčilo začít 30 kapkami denně (možno rozdělit do dvou dávek - ráno a večer) a v případě, že nevidím požadovaný efekt (neb každý z nás je jiný), tak tuto dávku navýšit, tzn. 30 kapek ráno a 30 kapek večer. Většinou tato dávka již stačí. Mám bohužel ale také odzkoušeno, že při častém používání dochází ke ztrátě účinku na daného je-

dince. Je tedy potřeba dělat mezi jednotlivými kúrami delší pauzy.

Moudré knihy praví, že tinktura ze zavíječe voskového je výborná pro posílení imunity především u dětí a v kombinaci s pylem i na anémii. A především se již několik desítek let používá na léčbu tuberkulózy. Také je vhodná po infarktu myokardu a dokáže snížit i cholesterol. Obsahuje enzym ceráza, který podporuje náhradu srůstů a jizev ve tkáních, které jsou schopné se stahovat a obnovují průchodnost vejcovodu. Je skvělá při problémech s otěhotněním.

Já s tinkturou mám výborné výsledky v oblasti bronchopulmonálních onemocnění, stručně řečeno - kašel různého původu. Jak již třeba s astmatickým kašlem, přes kašel při covidu, až po chronické kašle neznámého původu. Při použití zavíječe jsem zaznamenala ještě jeden plusový účinek. Tím jsou jeho povzbuzující účinky (stejně jako u pylu). Jde to ruku v ruce s potřebou nabudit při dlouhotrvajícím a vyčerpávajícím kašli.

Jinak se také používá pro zlepšení činnosti srdce a cévního systému, brání změnám v cévách v důsledku stárnutí. U žen, kromě pomoci při otěhotnění, je vhodný při menopauze. Dá se využívat i pro své antistresové účinky, ovšem zde mám lepší zkušenosti s apilarem.

JAKO VYUŽÍT MRTVÉ VČELY

Podmor jsou vlastně mrtvé včely, kdy se využívá především nízkomolekulární chitosan získaný z chitinového pancíře včel (apisan). Jedná se o univerzální sorbent, schopný vázat obrovské množství látek organického a anorganického původu (toxiny, bakteriální toxiny). Udržuje vlhkost, drží se na pokožce a vytváří tenký a neviditelný povlak. Je zcela netoxickej, nehromadí se v horních vrstvách pokožky, bezpečný pro citlivá místa.

Získávání mrtvých včel lze rozdělit na dva způsoby. První způsob je více „etický“, ovšem bych byla velmi opatrná ohledně kvality takto získaných včel. Lze používat mrtvé včely, které se najdou v podmetu. Jsem ovšem přesvědčena, že v takových včelách již začíná hnilobný proces a v případě, že se takto odebírají v období zimy (mezi Vánoci a Silvestrem) a je velká zima, tak pro změnu mají plné výkalové váčky.

Jak říkám, tento způsob je sice více etický, ovšem o kvalitě takto sebraného podmoru pro vnitřní použití mám dosti pochyby (dal by se ale využít na vnější použití).

Víjačka je postrachom včelárov, niekedy sa však dá aj pozitívne využiť.

Druhý způsob je již krapek drastičtější. V podletí, kdy krátkověké včely vyseďavají venku, protože se do úlu již nevezmou, vezmu sklenici na med, včely nabedu a uzavřu. Včely si vytvoří vlastní CO₂ a tím se udusí. Ihned je nacpu do lednice (nebo je možné je ihned dát do sušičky na ovoce). Suším je cca 2 dny na 45 °C s občasným promícháváním. Takovéto včely voní po čokoládě. Následně je dám do kafemlýnku a rozemelu. Cca plná sklenice včel „udělá“ 1/2 sklenice rozmletých včel. Takovéto včely pak používám dvěma způsoby.

Jako první - ty méně kvalitní dám do oleje (1/3 včel a 2/3 olivového oleje) a po cca 2 měsících průběžného míchání používám jako mast se včelím jedem. Není tak silný, jako je třeba Apireven, ale pro lehčí namožení, akné, bolavé nohy, křečové žily atd. se dá krásně využít. Také se dá použít na různé rány. Na Slovensku je výrobce, který Apichitosan vyrábí, a mám s ním výborné zkušenosti při léčbě ran. Možná i mnohem lepší než s propolisem nebo medem. Zvláště, pokud se jedná o rány, které jsou na místech, které se více používají (např. dlaně, prsty). Také jsem jím léčila velmi hluboké rány naší fence, která se omylem napichla na drát. Díky faktu, že olejový výluh udělá na povrchu rány film, nedostane se tam tak lehce infekce a dá se taková rána nechat otevřená. Samozřejmě, že záleží na typu rány.

Druhý způsob - kvalitnější včelky používám vnitřně jako odvar. Jednu polévkovou lžíci podmoru zaliju 1/2 litrem horké vody (z rychlovarky), následně v malém

Aj mŕtve včely vedia byť osožné a pomôcť, treba však preveriť kvalitu mŕtvolek.

rendlíčku na mírném plameni vařím (lehce probublávám) 2 hodiny. Dále nechám zchladnout a přefiltruji přes kávový filtr. Pak dám dvě polévkové lžíce medu a dvě kávové lžičky propolisu.

Tento základní recept je využitelný jako detoxikační kúra, ale také pro léčbu obtíží s prostatou. Pokud k tomuto receptu dodám dvě čajové lžíčky pravé cejlonské skořice, tak se recept mění na hubnoucí kúru. A dle mých osobních zkušeností - 5 měsíců braní každý den nalačno ráno 1 polévkové lžíce dokázalo srazit mých 14 kg nadváhy. A není potřeba držet nějaké diety, případně k tomu

cvičit. Osobně běhám jedině, když mě někdo honí. Každopádně to opravdu nefunguje, pokud jediný pohyb je gaučing s cestou do lednice. Je potřeba k tomu jist normálně, klasické porce (žádné přezírání a tunu kalorických bomb) a občas si vyjít i za barák protáhnout tělo a mysl.

Oba produkty jsou sice netradiční, ale fungují výborně. Pokud si netroufáte na vlastní výrobu, můžete využít výrobky, které jsou na Slovensku bez problému k sehnání. U nás v Čechách ovšem výrobce s těmito produkty nemáme.

**ANDREA NOVOTNÁ
ILUSTR. FOTO (MP) | MARIAN GARAI**

Včelársky obchod DRAHOVICE
(pri Piešťanoch)

všetko potrebné pre chov včiel

- úle, rámkы, medzistienky
- včelárske odevy
- medomety, vaničky
- nádoby, poháre, vrchnáky
- sirupy, cestá
- včelárska literatúra

0911 692 159
www.vcelarsky-obchod.sk

DYMÁKOVCI V DETEKTÍVKE: RIEŠENIE PRÍPADU INVALID

Prvou výherkyňou knížky od autora nášho komiksu Dymákovci v detektívke sa stala Stanislava Gazdíková z obce Medvedzie. Správne totiž rozlústila príbeh skrytý v obrázkoch.

„Komisárka prišla na to, že ide o vraždu pri chytaní roja. Roj sa totiž vždy ľahá tam, kde je matka. Preto sa včely vrátili na konár, lebo matka nebola tzv. sklepnutá v rojáku. A domáceho na smrť vydesil celý roj, ktorý letel za matkou. Tú mu vrah spustil v klietke pre matky na šnúrke zo strechy na balkón. A robotnice, ktoré vedia lietať, preto neodleteli, lebo na streche bola debnička - roják. Ostal na nej pach - feromón matky. Aj stopy obrysú po rojáku ostali na streche, ktoré následne našli vyšetrovatelia spolu so šnúrkou,“ napísala nám Stanislava a my jej k výhre gratulujeme.

Tešíme sa tiež na vaše riešenia aktuálneho komiksového príbehu Vražda.

(RED)

PONÚKAME:

Kompletné zostavy úľov; izolované nadstavky B10, E10 a ČS (polystyrénová alebo konopná izolácia); neizolované nadstavky B10, E10 a LANGSTROTH; všetky typy rámkov; peľochyty; uteplivky; výklzy; rojnice; úly na odloženie; kŕmidlá; oplodniačiky a ďalší sortiment, ktorý nájdete na našom e-shope, alebo priamo v predajni v Krupine.

E-SHOP: WWW.VCELIEULE.SK

FACEBOOK.COM/VCELIEULE

VČELÁRSTVO JOZEF ĽUPTÁK

CENTRÁLNY SKLAD:

Kuzmányho ulica 21, 963 01 Krupina

KONTAKT NA OBJEDNÁVKY:

vcelieule@gmail.com

tel.: 0949 481 838, 0903 759 535

www.apiproduct.sk

AKCIA
1

4 rámkový
ručný medomet Ø 670 mm
B207

Jesenné AKCIE 2022

TOTO SA NAOZAJ OPLATÍ!

drevený úľ
s 20 rámkmi
vypletenými
drôtom
so zdermi

Pri nákupe 2 kusov kombinézy B201 si môžete vybrať 1 kus blúzy
s klobúkom B033 alebo B200 A TIEŽ RUKAVICE GRÁTIS! + POŠTOVNÉ
GRÁTIS!

AKCIA
2

2 x 39 €

=

GRÁTIS!

B201

B033

GRÁTIS!

B200

B173

nezabudnite uviesť druh a veľkosť do poznámky v objednávke

AKCIA
3

10 x 99 €

PRI KÚPE 10 DREVENÝCH ÚĽOV 1 ks blúzy s klobúkom
GRÁTIS!

=

GRÁTIS!

B033

GRÁTIS!

B200

L
XL
2XL
3XL

TEŠÍME SA NA VÁS
V SEPTEMBRI